

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Růžena Výborná

**Zvlášť zranitelné oběti a jejich ochrana
v trestním řízení**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 15. 11. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Prohlašuji, že vlastní text diplomové práce včetně poznámek pod čarou obsahuje 144 708 znaků.

V Praze dne 20. 11. 2017

Růžena Výborná

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za cenné připomínky, rady a veškerou pomoc při zpracování mé diplomové práce. Zároveň děkuji za podporu a trpělivost mému manželovi a celé rodině.

Obsah

Úvod.....	1
1. Vývoj a současná ochrana (zvláště zranitelných) obětí v mezinárodní a české perspektivě.....	4
1.1 Ochrana (zvláště zranitelných) obětí trestných činů na mezinárodní úrovni .4	
1.1.1 Dokumenty OSN	4
1.1.2 Dokumenty Rady Evropy a Evropské unie	5
1.2 Vývoj a současná česká legislativní úprava	8
2. Pojmové vymezení termínů obětí a zvláště zranitelná oběť trestného činu.....	11
2.1. Legální definice pojmu oběť a vymezení vůči pojmu poškozený.....	11
2.2. Legální definice pojmu zvláště zranitelná oběť trestného činu.....	13
3.3 Trestní řízení z pohledu oběti	14
3. Viktimologie	17
3.1 Pojem oběti z viktimologického hlediska.....	17
3.2 Viktimizace	18
3.2.1 Primární viktimizace.....	18
3.2.2 Sekundární viktimizace	19
3.3 Vulnerabilita.....	21
4. Jednotlivé skupiny zvláště zranitelných obětí trestných činů.....	23
4.1 Dítě jako oběť trestného činu	24
4.2 Senior jako oběť trestného činu.....	26
4.3 Hendikepované osoby jako oběti trestného činu	28
4.4 Oběti trestného činu obchodování s lidmi	30
4.5 Oběti trestného činu teroristického útoku.....	32
4.6 Zvláště zranitelné oběti podle § 2 odst. 4 písm. d) zákona o obětech	34
4.6.1. Oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti	35
4.6.2. Oběti trestných činů zahrnujících nátlak, násilí či pohružku násilím..	38
4.6.3. Oběti trestných činů z nenávisti (tzv. hate crimes)	39

4.6.4. Oběti trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny	41
5. Práva zvláště zranitelných obětí v trestním řízení	43
5.1 Právo na poskytnutí odborné pomoci.....	43
5.2 Právo na informace.....	46
5.3 Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím.....	49
5.4 Právo na ochranu soukromí	53
5.5 Právo na ochranu před druhotnou újmou	55
5.6 Právo na peněžitou pomoc.....	59
Závěr.....	62
Použité zdroje.....	65
Odborné publikace.....	65
Odborné články	66
Právní předpisy.....	68
Důvodové zprávy.....	69
Soudní judikatura.....	69
Elektronické zdroje.....	69
Abstrakt.....	71
Abstract	73
Název práce v anglickém jazyce	75
Klíčová slova	75
Key words	75

Úvod

Institut oběti trestného činu je stejně starý, jako kriminalita sama. Avšak až v posledních pár desetiletích se oběť a dopady trestného činu na její další život začaly dostávat do popředí zájmu odborné veřejnosti. Dokonce dle Gřivny lze *„debaty o postavení obětí v trestním řízení i mimo něj směle označit za jeden z nových trendů v oblasti trestněprávní politiky (a zároveň nejde o fenomén vykonstruovaný).“*¹

Český zákonodárce na tento fakt reagoval přijetím komplexní úpravy práv obětí trestných činů v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů (dále jen „zákon o obětech“).

S přibývajícimi výsledky zkoumání jednotlivých obětí se navíc prosazuje i názor, že i když jsou všechny oběti zranitelné a náchylné na způsobení další újmy, existují navíc skupiny lidí, které trestný čin může zasáhnout daleko více než jiné, může jim způsobit vážné psychické problémy a doslova zničit dosavadní život. Tyto oběti v českém právním prostředí označujeme jako zvláště zranitelné oběti a jejich skupinám, postavení a právům se budu v předložené diplomové práci věnovat, a to nejen po stránce platné právní úpravy. Zároveň totiž budu vycházet i z některých kriminologických poznatků, ze kterých potřeba ochrany obětí v trestním řízení plyne.

Téma diplomové práce jsem si zvolila z několika důvodů. Prvním z nich byla skutečnost, že problematika zvláště zranitelných obětí nebyla dosud v odborné literatuře komplexním způsobem zpracována, zabývají se jí okrajově pouze publikace pojednávající o obětech trestných činů. Dalším důvodem byl fakt, že se jedná o oblast, která byla v našem právním řádu zakotvena relativně nedávno a existuje tak řada otázek souvisejících s implementací právní úpravy do praxe. V neposlední řadě byla volba ovlivněna tím, že bych se problematice obětí (a především zvláště zranitelných) chtěla věnovat i v budoucnu.

V první kapitole se budu zabývat především historickým vývojem, který vedl k dosavadnímu legislativnímu stavu, a to jak v českém právním prostředí,

---

¹ GŘIVNA, Tomáš. Potřebuje Česká republika samostatný zákon o obětech trestných činů. In HOŘÁK, Jaromír, VANDUCHOVÁ, Marie (ed.). *Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k sedmdesátým narozeninám*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 109.

tak na mezinárodní úrovni. Uvedu v ní jednotlivé dokumenty, které ochranu obětí, a to především těch zvláště zranitelných, upravují.

V druhé kapitole se zaměřím na definování jednotlivých pojmů, se kterými v této práci budu pracovat z hlediska současně platné a účinné právní úpravy. Nejprve definuji pojem oběť trestného činu, zvláště zranitelná oběť a také pojem trestní řízení a jeho jednotlivá specifika pro oběti trestných činů.

Třetí kapitola bude věnována vědě zabývající se obětí trestných činů, která se nazývá viktimologie. Krátce definuje pojem oběť i z viktimologického hlediska a dále se zaměří na viktimizaci, tedy proces při kterém se člověk stává obětí trestného činu. Bude zde rozlišeno mezi viktimizací primární a sekundární a objasněn pojem zranitelnost neboli vulnerabilita.

Jednotlivé skupiny zvláště zranitelných obětí trestných činů budou představeny v kapitole čtvrté. U každé skupiny bude zvláště uvedeno, na které osoby konkrétně se daná ustanovení vztahují, jaká jsou specifika viktimizace uvedených skupin obětí a proč je tedy nutno jim zajistit vyšší standard ochrany, než obětí jiných trestných činů. V této části diplomové práce budou především využívány poznatky získané nejen z literatury právnické, ale i kriminologické a psychologické.

Poslední pátá kapitola bude vedle kapitoly čtvrté další stěžejní oblastí, na kterou tato práce zaměří svou pozornost. Bude se věnovat konkrétním právům, kterými jsou oběti trestných činů nadány, a zaměří se na zdůraznění a rozbor práv, které mají zvláště zranitelné oběti. Bude reflektovat především současný právní stav daný zákonem o obětech, avšak přinese i návrhy de lege ferenda. Dělení na podkapitoly bude přesně odpovídat názvům jednotlivých dílů hlavy II zákona o obětech.

Již v úvodu považuji za důležité zmínit, že se v této práci nebudu zabývat jednotlivým subjektům poskytujícím pomoc obětem trestných činů, jelikož neexistuje žádný, který by svou činnost zaměřoval pouze na zvláště zranitelné oběti. Navíc tato problematika byla již podrobně rozebrána v dříve vypracovaných pracích.

Zpracování práce bude založeno na analyticko-deskriptivním přístupu, kdy ze získaných poznatků popíši aktuální stav dané problematiky. Okrajem využiji

komparativní historický přístup, a to při srovnání současné a minulé právní úpravy či evropské a české právní úpravy.

Při vypracování práce budu vycházet především z odborných právnických publikací, které se danému tématu věnují. Základními prameny budou zákony, důvodové zprávy a komentářová literatura, které doplním poznatky z odborných článků zabývajících se daným tématem. Vše doplním též informacemi získanými z judikatury soudů, již úvodem však musím uvést, že s ohledem na relativně krátkou dobu účinnosti zákona o obětech neočekávám, že by již bylo možno nalézt významnější množství soudních rozhodnutí vztahující se k tomuto tématu (nemluvě o ustálené judikatuře). Okrajem pak také budu vycházet z informací získaných z „neprávnické“ literatury, především z kriminologické a psychologické literatury, neboť v nich nalezneme množství poznatků, které je nutno zohlednit při objasnění specifického postavení zvláště zranitelných obětí trestných činů.

1. Vývoj a současná ochrana (zvláště zranitelných) obětí v mezinárodní a české perspektivě

V centru zájmu trestního práva bylo po dlouhou dobu pouze dopadení a potrestání pachatele. V 50. letech se však do popředí zájmu začala dostávat i oběť trestného činu a začal se rozvíjet vědní obor zvaný viktimologie.² Na tento fakt v následujících letech reagovaly mezinárodní organizace a posléze i národní úpravy, kdy zákonodárci začali přijímat dokumenty, které mají za cíl zlepšit postavení obětí. A právě tomuto legislativnímu vývoji se tato kapitola věnuje.

1.1 Ochrana (zvláště zranitelných) obětí trestných činů na mezinárodní úrovni

Důležitou úlohu v otázce ochrany oběti a jejího postavení v rámci trestního řízení hrály aktivity mezinárodních organizací, a to především Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) a Rady Evropy. Další neméně důležitou institucí významně ovlivňující českou legislativu, a to též v případě ochrany práv obětí trestných činů, je Evropská unie.

1.1.1 Dokumenty OSN

Jedním z prvních významných dokumentů je *Deklarace základních principů spravedlnosti pro oběti trestných činů a zneužití moci* (dále jen „Deklarace“) přijatá dne 29. 11. 1985 Valným shromážděním OSN.³ I když není právně závazná, je Deklarace považována za Magnu chartu obětí po celém světě a její význam spočívá v tom, že stanovila minimální standard pro zacházení s oběťmi.⁴ Přiznala jim řadu procesních práv, jako je právo na informace, na přístup ke spravedlnosti, na přiměřenou náhradu škody, na soukromí, a stanovila, aby byl pro oběti zajištěn přístup k službám poskytujícím pomoc a

---

² HOLCR, Květoň a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2009, s. 88.

³ RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František, ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 29.

⁴ Tamtéž, s. 29.

podporu obětem, respektována jejich lidská důstojnost a brány v úvahu jejich názory.⁵

V následujících letech jsou též přijímány dokumenty, které upozorňují na postavení některých skupin obětí trestných činů, které dnešní terminologií nazýváme zvláště zranitelné. Obětem organizované kriminality se věnuje *Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu z roku 2000*.⁶ Podle jejího čl. 25 mají smluvní strany povinnost přijmout veškerá možná opatření k zajištění pomoci a ochrany obětem, a to především v případech, kdy je oběti vyhrožováno odvetou nebo je zastrašována. Opatření, které mají členské státy přijmout v oblasti pomoci a ochrany obětem obchodování s lidmi, zakotvuje *Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, který doplňuje Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu z roku 2000*.⁷ Dalším významným dokumentem, který upravuje postavení a práva dětí nejen z pohledu trestního práva, je *Úmluva o právech dítěte* přijatá Valným shromážděním OSN dne 20. 11. 1989 (viz kapitolu 4.1).⁸

1.1.2 Dokumenty Rady Evropy a Evropské unie

V rámci procesu tzv. europeizace začala být harmonizována i práva obětí trestných činů. Historicky první oblastí harmonizace bylo odškodňování obětí násilných trestných činů, a to prostřednictvím *Evropské úmluvy o odškodňování obětí násilných trestných činů* vydané Radou Evropy dne 24. 11. 1983.⁹ Význam této úmluvy spočívá především v tom, že přinesla závazná pravidla pro

---

⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, PÚRY, František, ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 29 – 30.

⁶ Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/13/97/00139719.pdf> [zobrazeno 13. 11. 2017].

⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, PÚRY, František, ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 38 – 39.

⁸ Ochrana práv dětí v trestním řízení. *Časopis ZSF JU* [online]. Dostupné z: <http://casopis-zsfju.zsf.jcu.cz/prevence-urazu-otrav-a-nasili/administrace/clankyfile/20120505111225458446.pdf> [zobrazeno 13. 11. 2017].

⁹ GRŮVNA, Tomáš. Potřebuje Česká republika samostatný zákon o obětech trestných činů. In HOŘÁK, Jaromír, VANDUCHOVÁ, Marie (ed.). *Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k sedmdesátým narozeninám*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 115.

odškodnění obětí trestných činů ze státních prostředků a určila limity pro mezinárodní spolupráci v této oblasti.¹⁰

V průběhu času bylo otázkám postavení obětí věnováno několik dokumentů Výboru ministrů Rady Evropy. Některé se zabývaly výlučně obětmi jako např. *Doporučení č. (2006)8 ohledně pomoci obětem trestných činů; Doporučení č. R (87) 21 o pomoci obětem a ochraně před viktimizací; Doporučení č. R (85) 11 o postavení oběti v rámci trestního zákona a soudního procesu.*¹¹ Některé dokumenty se pak orientovaly na problematiku širší a postavení obětí se dotkly pouze v některých svých ustanovení, např. *Doporučení č. (2002)5 o ochraně žen vůči násilí; Směrnice o ochraně obětí teroristických činů, přijatá Výborem ministrů dne 2. 3. 2005; Doporučení č. (2000)11 o postupu proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování.*¹²

Dalšími úmluvami, které obsahují některá práva obětí, a které bych chtěla zmínit s ohledem téma této práce, jsou *Úmluva o prevenci terorismu*, která vstoupila v platnost 1. 6. 2007, a *Úmluva proti obchodu s lidskými bytostmi*, která vstoupila v platnost 1. 2. 2008 (Česká republika však ani jednu z těchto úmluv nepodepsala).¹³

V právu Evropské unie je problematika obětí v současnosti upravena zejména prostřednictvím směrnic. Jsou jimi *směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/99/EU ze dne 13. 12. 2011 o evropském ochranném příkazu* (o které budu blíže pojednávat v kapitole 5.3) či *směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/80/ES ze dne 29. 4. 2004 o odškodňování obětí trestných činů*, která byla do českého práva implementována v ustanoveních § 34 až 36 zákona o obětech (resp. předtím ji reflektovala úprava zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci po novele provedené zákonem č. 204/2006 Sb.).¹⁴ Směrnice věnující se specifickým obětem, které český zákonodárce nazývá zvláště zranitelnými, a obsahující ustanovení, která přihlíží k jejich specifickým potřebám, jsou *směrnice*

---

¹⁰ JELÍNEK, Jiří. K odškodňování obětí trestné činnosti - vybrané problémy. *Kriminalistika*, 1998, č. 4, s. 283.

¹¹ GRIVNA, Tomáš. Účinky europeizace na postavení oběti a poškozeného v trestním řízení i mimo něj. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, 2008, č. 2, s. 64.

¹² Tamtéž, s. 64.

¹³ Tamtéž, s. 63 - 64.

¹⁴ JELÍNEK, Jiří. Práva a ochrana obětí trestných činů v Evropské unii. In JELÍNEK, Jiří GRIVNA, Tomáš, HERCEG, Jiří, NAVRÁTILOVÁ, Jana, SÝKOROVÁ, Anna a kol. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2010, s. 282 - 287.

*Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. 11. 2017 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV.*¹⁵

Klíčovou úlohu má *směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. 10. 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV* (dále jen „Směrnice“).¹⁶ Na rozdíl od předchozích jmenovaných směrnic se tato Směrnice nezaměřuje pouze na určitou vybranou skupinu obětí nebo jednotlivé instituty, ale v zásadě komplexním způsobem upravuje ochranu obětí zejména v trestním řízení a pomoc obětem.¹⁷ Jak vyplývá z jejího názvu, jejím cílem je zavést určitý katalog minimálních práv, která musí být respektována ve všech členských státech, takže členské státy mohou ve svých národních legislativách nastavit i vyšší úroveň ochrany.

Na rozdíl od českého zákona o obětech Směrnice přímo nezakotvuje pojem zvlášť zranitelné oběti, avšak hovoří o obětech s potřebou zvláštní ochrany.¹⁸ Tato potřeba zvláštní ochrany vyplývá z rizika zranitelnosti ve vztahu k sekundární a opakované viktimizaci, zastrasování či odvetě. Česká úprava se od té evropské liší tím, že přesně vyjmenovává oběti, které ex lege považuje za zvlášť zranitelné, a je tím pádem nesrovnatelně předvídatelnější, což je pozitivní vzhledem k právní jistotě adresátů norem.¹⁹ Na druhou stranu však negativum tohoto přístupu spočívá v případech, kdy může dojít k rezignaci na nutnost posuzovat

---

¹⁵ JELÍNEK, Jiří. Práva a ochrana obětí trestných činů v Evropské unii. In JELÍNEK, Jiří GRÍVNA, Tomáš, HERCEG, Jiří, NAVRÁTILOVÁ, Jana, SÝKOROVÁ, Anna a kol. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2010, s. 284 - 288.

¹⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV [online]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/obeti_smernice_tc_2012_29_eu_cz.pdf [zobrazeno 13. 11. 2017].

¹⁷ JELÍNEK, Jiří. Práva a ochrana obětí trestných činů v Evropské unii. In JELÍNEK, Jiří GRÍVNA, Tomáš, HERCEG, Jiří, NAVRÁTILOVÁ, Jana, SÝKOROVÁ, Anna a kol. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2010, s. 285.

¹⁸ Srov. čl. 22 a 23 Směrnice.

¹⁹ JELÍNEK, Jiří. Práva a ochrana obětí trestných činů v Evropské unii. In JELÍNEK, Jiří GRÍVNA, Tomáš, HERCEG, Jiří, NAVRÁTILOVÁ, Jana, SÝKOROVÁ, Anna a kol. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2010, s. 291.

zranitelnost individuálně se zřetelem ke konkrétním okolnostem případu a osobním charakteristikám oběti. Také je zde kladen větší nárok na zákonodárce, aby správně vymezil kritéria přiznání statutu oběti. Evropská úprava předpokládá nutnost provést individuální posouzení, při kterém se zejména zohlední „*osobní charakteristika oběti, druh či povaha trestného činu a okolnosti trestného činu*“.²⁰ I Směrnice výslovně označuje některé oběti za oběti s potřebou zvláštní ochrany (např. děti, srov. čl. 22 odst. 4 Směrnice), ale nečiní tak absolutně a bez výjimky jako česká právní úprava (srov. kapitolu 4.1); individuální posouzení bude nutné provést vždy.

1.2 Vývoj a současná česká legislativní úprava

V českém právním prostředí byl po mnoho let zakotvený pouze pojem poškozený a pojem oběť právní řád neznal a tudíž s ním ani nepracoval. Změnu v tomto přístupu přinesl stále platný a účinný zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů (dále jen „zákon o poskytnutí peněžité pomoci“), který nabyl účinnosti 1. 1. 1998. Dnes z tohoto zákona zbylo jen torzo, které obsahuje pouze změnu a doplnění zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“) a dalších dvou zákonů, a celá materie je již upravena zákonem o obětech. V době svého přijetí však znamenal pro ochranu obětí trestných činů velký přínos.

V první řadě tento zákon přinesl definici oběti trestného činu jako zcela autonomní kategorii, která je nezávislá na pojmu poškozený. Upravil jej v § 2 odst. 1 jako „*fyzickou osobu, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví*“ a v § 2 odst. 2 byla tato definice doplněna tím, že za oběť se považuje i „*osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem nebo dítětem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu*“. Oproti dnešnímu vymezení oběti (viz kapitolu 2.1) bylo toto pojetí restriktivnější. Pomoc spočívala v jednorázovém poskytnutí peněžité částky, která sloužila k překlenutí zhoršené sociální situace. Na žádost mohla být oběti poskytnuta buď paušální částka, nebo prokázaná ztráta na výdělků a

---

²⁰ Čl. 22 odst. 2 Směrnice.

prokázané náklady spojené s léčením.²¹ Peněžní kompenzace byla poskytována zejména tehdy, pokud ji objektivně nebylo možné z různých důvodů v přiměřené době vymoci přímo na pachateli trestného činu (např. pokud se pachatele nepodařilo zjistit, jeho odsouzení bránila překážka či byl insolventní).²²

Jak jsem uvedla výše a ostatně jak již z názvu tohoto zákona vyplývá, byla v něm zakotvena pouze poměrně stručná úprava poskytování peněžitého plnění relativně úzce definované skupině osob.²³ Další práva oběti trestného činu jako subjektu zvláštní péče ze strany státu byla nekoncepčně rozptýlena v různých zákonech (např. v zákoně o Policii České republiky, občanském soudním řádu nebo zákoně o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením) a orientace v právní úpravě tak byla pro adresáty, tj. zejména oběti a subjekty poskytující obětem pomoc, značně nesnadná.²⁴

Komplexní úpravu tedy přinesl až zmiňovaný zákon o obětech, který kompletně nabyl účinnosti dne 1. 8. 2013,²⁵ a jehož jednotlivým ustanovením a jím nastoleným změnám se budu mimo jiné v práci podrobně věnovat.

Obecně lze však shrnout, že předmětem úpravy zákona o obětech jsou dvě základní oblasti. První jsou práva obětí a druhou vztahy mezi státem a subjekty poskytujícími pomoc a služby obětem trestných činů. S ohledem na téma práce bylo důležitým přínosem tohoto zákona, že do českého právního řádu zavedl legální definici pojem zvláště zranitelná oběť, a tím zdůraznil, že s některými oběťmi je potřeba pracovat obzvláště citlivě a přiznal jim navíc některá práva, která zlepšila jejich postavení v rámci trestního řízení.

Tento zákon byl novelizován již dvakrát. Poprvé se však jednalo pouze o doplnění ustanovení o evropském ochranném příkazu v rámci novelizace zákona

---

²¹ Viz. § 7 zákona o poskytnutí peněžité pomoci.

²² Důvodová zpráva k zákonu č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů [online]. Dostupné z <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=oz5f6mjzhe3v6mrqhfpi6q&groupIndex=0&rowIndex=0> [zobrazeno 27. 9. 2017].

²³ BASÍK, Michal. K dopadům nového zákona o obětech trestných činů, aneb abychom s vaničkou nevytlévali i dítě. *Státní zastupitelství*, 2013, č. 5, s. 32.

²⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 14.

²⁵ Zákon o obětech má tzv. dělenou účinnost. Ustanovení zabývající se právy obětí nabyly účinnosti až 1. 8. 2013, avšak právní normy, které se vztahují k subjektům poskytujícím obětem pomoc, nabyly účinnosti již 1. 4. 2013.

o mezinárodní justiční spolupráci.²⁶ První větší novelou byl až zákon č. 56/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (dále jen „novela zákona o obětech“), který nabyl účinnosti 1. 4. 2017. Jako velmi pozitivní vnímám fakt, že návrh této novely byl připravován v úzké spolupráci s Probační a mediační službou a s dalšími subjekty poskytujícím pomoc obětem trestných činů.²⁷

Tato novela byla pro zvláště zranitelné oběti velmi přínosná, jelikož rozšířila kategorii zvláště zranitelných obětí i o seniory, oběti trestného činu teroristického útoku, trestného činu, který zahrnoval nátlak, některé z obětí trestných činů z nenávisti nebo trestných činů spáchaných ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Navíc zvláště zranitelným obětem byl prostřednictvím novelizace trestního řádu zajištěn nárok na poskytnutí bezplatné právní pomoci. Také byl prostřednictvím této novely novelizován i trestní řád a do všech jeho relevantních ustanovení byl důsledněji promítnut zvláštní způsob vedení výslechu osob mladších 18 let (tedy dětí jako zvláště zranitelných obětí s postavením poškozeného), a to sjednocením doposud rozdílných věkových hranic 15, resp. 18 let na nyníjších 18 let.²⁸ I zde je však zákonodárci nutno vytknout nedůslednost, jelikož věková hranice 15 let zůstala zachována v § 101 odst. 1 a v § 163 odst. 1 písm. c) trestního řádu.²⁹

---

²⁶ Jednalo se o zákon č. 77/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a další související zákony.

²⁷ JÍLOVEC, Michal, KOZÁK, Vítězslav. Nad plánovanou novelou zákona o obětech trestných činů. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, č. 1, s. 76.

²⁸ GRIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, s. 200.

²⁹ MAŘÁDEK, David. Novela zákona o obětech. *Zpravodaj BKB*, 2017, č. 2, s. 20.

2. Pojmové vymezení termínů oběť a zvlášť zranitelná oběť trestného činu

Abychom se mohli zabývat ochranou zvlášť zranitelné oběti v trestním řízení, je potřeba si předem definovat pojmy oběť trestného činu a zvlášť zranitelná oběť a vymezit tyto pojmy oproti termínu poškozený. Jelikož se práce zabývá především ochranou zvlášť zranitelných obětí v rámci trestního řízení, dále jsem do této kapitoly zařadila stručné objasnění i tohoto pojmu s ohledem na jeho účel a účel zákona o obětech trestných činů.

V této kapitole se zaměřím především na jejich vymezení v rámci platné legislativy, pohledu viktimologickému se bude věnovat následující kapitola.

2.1. Legální definice pojmu oběť a vymezení vůči pojmu poškozený

Dle Viktora Knappa je třeba legálních definic používat s mírou a pouze tehdy, lze-li spolehlivě soudit, že je definice v daném případě potřebná.³⁰ O potřebnosti definice pojmu oběť nelze mít pochybnosti, jelikož je centrálním pojmem celého zákona o obětech, a vymezuje v trestním právu kategorii osob trestným činem dotčených, kterým přísluší určitá práva, standardy zacházení a pomoc.

Legální definici pojmu oběť trestného činu nalezeme v § 2 odst. 2 zákona o obětech. Obětí se podle tohoto zákona rozumí „*fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestného činu obohatil*“. Toto vymezení je ještě rozšířeno odstavcem třetím téhož paragrafu, který mezi oběti zahrnuje i některé osoby pozůstalé po oběti trestného činu, „*utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu*.“³¹ Za předpokladu, že byla trestným činem způsobena smrt

---

³⁰ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 124.

³¹ Hledisko, že tato pozůstalá osoba musela trestným činem utrpět újmu, bylo do zákona o obětech přidáno novelou zákona o obětech. Do 31. 3. 2017 platilo, že ochrana byla poskytována např. i sourozenci, který se zemřelým neudržel žádný kontakt, a tudíž nebylo potřeba mu přiznávat speciální práva vyplývající z postavení oběti. Úprava pojmu oběť tak byla širší, než vyplývalo ze Směrnice. Dle důvodové zprávy k novele zákona o obětech, se pak může jednat i o újmu nemajetkovou „*spočívající např. ve vážném zásahu do práv na ochranu osobnosti nebo do soukromí oběti*.“

oběti trestného činu, se považuje za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Dále toto ustanovení uvádí, že pokud je těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich. Jedná se o tzv. nepřímé oběti, naopak oběti podle § 2 odst. 2 zákona o obětech nazýváme oběťmi přímými.³²

Obětí se podle výše uvedené definice může stát pouze fyzická osoba. Definice nezahrnuje osoby právnické, jelikož ty jako subjekt umělý nemohou subjektivně pociťovat újmu jako osoby fyzické, u kterých je třeba dbát na zmírňování jejich útrap a předcházení sekundární viktimizaci.³³

Právnická osoba však může mít postavení poškozeného. Tento pojem definuje trestní řád v § 43 jako „*ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.*“ I když pojem poškozený a oběť trestného činu se mohou někdy překrývat³⁴, je třeba je odlišovat. „*Pojem poškozený je termínem procesním, který užívá trestní řád pro jeden ze subjektů trestního řízení, jenž je označen trestním řádem za stranu (srov. § 12 odst. 6)*“³⁵ Nejenže má poškozený postavení procesní strany, trestní řád přiznává poškozenému i řadu dalších práv, kterých může v trestním řízení využít.³⁶

Dalším důvodem, proč je nutno tyto dva termíny odlišovat, je fakt, že pojem oběť trestného činu je v některých aspektech pojmem užším, někdy zase pojmově širší než pojem poškozený. Jak již bylo výše zmíněno, pojem poškozený může zahrnovat právnické osoby, což termín oběť již legální definicí vylučuje, a proto je v tomto smyslu pojmově užším termínem.³⁷ Pojem poškozeného je naopak užší oproti tzv. primární oběti v tom aspektu, že je nutné, aby k ublížení na

---

³² DANKOVÁ, Katarína, PELC, Vladimír. *Právní pomoc obětem trestných činů*. Praha: CSSP, 2014, s. 14.

³³ JELÍNEK, Jiří, GRÍVNA, Tomáš a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 25.

³⁴ Srov. § 43 odst. 4 trestního řádu – poškozený, který je obětí trestného činu, či § 46 trestního řádu věta poslední – poškozený s postavením oběti.

³⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. §1-156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 509 - 510.

³⁶ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014, s. 164.

³⁷ JELÍNEK, Jiří, GRÍVNA, Tomáš a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 25.

zdraví, způsobení majetkové škody nebo nemajetkové újmy, nebo k bezdůvodnému obohacení skutečně došlo.³⁸ Další rozdíl můžeme také spatřit v tom, že oběť jako subjekt zvláštní péče ze strany státu nemůže svá práva zcizovat, zatímco poškozeným může být i právní nástupce původně poškozené osoby (např. při postoupení pohledávky), proto je v tomto ohledu pojem poškozený opět širším pojmem.³⁹

2.2. Legální definice pojmu zvlášť zranitelná oběť trestného činu

Poté, co jsme si vymezili pojem oběť trestného činu, můžeme přejít k definici pojmu zvlášť zranitelná oběť. I když je každá oběť zranitelná a potřebuje citlivé a starostlivé zacházení, existují oběti, které jsou zvláště zranitelné. Je u nich velké riziko vzniku druhotné újmy, zastrašování pachatelem nebo mohou být zvláště náchylné k prohlubování stresu a dalším citovým zraněním. Proto potřebují ještě další speciální opatření, aby bylo riziko sekundární viktimizace minimalizováno.⁴⁰

Zákonodárce v § 2 odst. 4 zákona o obětech trestných činů tento pojem definuje odkazem na již vymezený pojem oběť poněkud neobratnou formulací: „Zvlášť zranitelnou obětí se pro účely tohoto zákona při splnění podmínek uvedených v odstavcích 2 nebo 3 rozumí:...” Toto vyjádření lze vykládat pouze tak, že zvlášť zranitelná oběť trestného činu musí být zároveň i obětí trestného činu ve smyslu odstavce 2 nebo 3 citovaného ustanovení a správně by toto návětí dle Jelínka mělo znít např.: „Oběť ve smyslu odstavců 2 a 3 se považuje za zvlášť zranitelnou oběť, pokud je a) dítětem b)...”⁴¹

§ 2 odst. 4 zákona o obětech dále pokračuje a okruh obětí, které klasifikujeme jako zvlášť zranitelné, vymezuje následovně: „...

a) dítě,

---

³⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 258.

³⁹ Tamtéž, s. 259.

⁴⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6nbvl5shu> [zobrazeno 15. 4. 2017].

⁴¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 35.

b) osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, pokud tyto skutečnosti mohou vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,

c) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku⁴²) nebo trestného činu teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku),

d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.“

Jelikož se tato práce zaměřuje právě na skupinu zvláště zranitelných obětí, bude jim věnována celá čtvrtá kapitola, kde se budu jednotlivými skupinami podrobněji zabývat. V úvodu kapitoly bude také vysvětlen tzv. *princip presumce zvláště zranitelné oběti* a upřesněno, jak se řeší odepření přiznání statutu zvláště zranitelné oběti.

V této kapitole bych se nadále ráda věnovala stručnému vymezení pojmu trestní řízení, jelikož cílem předložené práce je zabývat se ochranou obětí právě v průběhu trestního řízení (byť neméně důležitá je též ochrana oběti mimo trestní řízení).

3.3 Trestní řízení z pohledu oběti

Trestní řízení lze obecně vymežit jako „zákonem stanovený postup orgánů činných v trestním řízení a dalších subjektů podílejících se na tomto postupu, jehož cílem je zjištění trestného činu a jeho pachatele, vynesení spravedlivého rozhodnutí o vině, trestu a ochranném opatření, případně o nároku poškozeného

---

⁴² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“).

na náhradu škody (v užším smyslu), popř. i výkon rozhodnutí v něm učiněných (v širším smyslu).“⁴³ Podobně ustanovení § 1 odst. 1 trestního řádu vymezuje, že účelem dotčeného zákona je „upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni.“

Z toho vyplývá, že vždy bylo a zůstává nadále primárním účelem trestního řízení objasnění trestných činů a potrestání pachatele. Zároveň se ale, jak již bylo řečeno, v průběhu času do popředí zájmu začala mimo pachatele dostávat i oběť trestného činu a bylo potřeba její práva upravit samostatnou normou, kterou se stal právě zákon o obětech. Ten však svůj účel výslovně neupravuje a dle důvodové zprávy by měl vyplývat z jeho jednotlivých ustanovení „a bezpochyby je jím zlepšení postavení obětí trestných činů i mimo trestní řízení a zajištění toho, aby s nimi bylo ze strany orgánů činných v trestním řízení zacházeno citlivě a aby byla respektována jejich důstojnost.“⁴⁴

Souhlasím s názorem Jelínka a Pelce, že absence ustanovení o účelu zákona především u norem, které upravují společenské vztahy novým způsobem, není příhodná, a tento účel by měl být alespoň v obecné rovině uveden již jen proto, že doktrína zjevně stále více inklinuje k tomu, že právní normy je nutné vykládat podle jejich skutečného účelu a smyslu (výklad *e ratione legis*), částečně na úkor čistě jazykového výkladu.⁴⁵

Vzhledem k výše uvedenému je tedy třeba respektovat, že primárním účelem trestního řízení nemůže být pouze a jen ochrana oběti, a proto ochrana obětí musí respektovat základní funkce trestního řízení a neměla by jeho průběh „v žádném případě zásadním způsobem omezovat nebo ztěžovat“⁴⁶. Přesto však dle mého názoru nejenže tyto dva účely spolu nekolidují, naopak se mohou velmi dobře doplňovat. Pokud s oběťmi bude zejména ze strany orgánů činných v trestním řízení zacházeno lépe, mělo by to vést k větší ochotě obětí trestné činy

---

⁴³ HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1143.

⁴⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6nbvl5shu> [zobrazeno 15. 4. 2017].

⁴⁵ JELÍNEK, Jiří, PELC, Vladimír. Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 11, s. 19 - 23.

⁴⁶ Tamtéž, s. 19 - 23.

oznamovat a tím pádem ke snižování latence trestné činnosti, a tedy i k lepšímu naplňování účelu trestního řízení.

3. Viktimologie

V práci, která se zabývá zvláště zranitelnými oběťmi trestných činů, považuji za nezbytné kromě vymezení pojmu oběť dle platné právní úpravy zaměřit se i na jeho pojetí z hlediska viktimologického. Viktimologie je relativně nová vědní disciplína,⁴⁷ která se obětí trestného činu přímo zabývá (již její název je odvozen z latinského slova *victima*, neboli oběť).⁴⁸ Vedle tohoto pojetí viktimologie, která je také nazývána viktimologií v úzkém smyslu, či trestní viktimologie, existuje i směr nazývaný jako obecná viktimologie, která se zabývá i např. oběťmi nehod, přírodních katastrof a jiných událostí.⁴⁹ Vzhledem k zaměřené této práci, pokud bude použit termín viktimologie, je třeba ji chápat jako trestní viktimologii.

Kořeny viktimologie sahají do 40. a 50. let minulého století. Za její zakladatele jsou považováni kriminolog Hans von Hentig a právník Benjamin Mendelsohn. Větší rozvoj zažila viktimologie v 70. letech, kdy se začínají pravidelně konat mezinárodní viktimologická symposia a je založena Světová viktimologická společnost (World Society of Victimology)⁵⁰.

3.1 Pojem oběti z viktimologického hlediska

Ve viktimologii nepanuje ohledně rozsahu pojmu oběť jednota. V širokém pojetí může být obětí nejen osoba, ale i organizace, morální nebo právní řád, který je ohrožen, poškozen nebo zničen trestným činem. Pro naše účely se však hodí více pojetí úzké, kde je obětí jen fyzická osoba, která utrpěla trestným činem jakoukoli újmu (tedy např. na životě, zdraví, majetku, cti a jiných právech).⁵¹ Z tohoto úzkého pojetí pak vychází i definice obětí přijatá v rámci Deklarace, kde *„oběti znamenají osoby, které individuálně nebo kolektivně utrpěly újmu, včetně fyzického nebo psychického poškození, emocionálního utrpení, ekonomické ztráty*

---

⁴⁷ V literatuře nepanuje jednotný názor, zda je viktimologie samostatnou vědou či součástí kriminologie. Jelikož však není jádrem předložené práce podrobněji zkoumat tuto oblast a viktimologii zde (viz níže) pojímám v užším slova smyslu, nebudu se tímto problémem dále zabývat.

⁴⁸ GRIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav, ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 112.

⁴⁹ HOLCR, Květoň a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2009, s. 88 - 89.

⁵⁰ HOLOMEK, Jaroslav. *Viktimológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 12 - 16.

⁵¹ HOLCR, Květoň a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2009, s. 91.

nebo závažného porušení jejich základních práv z důvodu konání nebo nekonání, které je porušením vnitrostátních trestních zákonů platných v členských státech, včetně těch zákonů, které ustanovují trestnost zneužití pravomoci.“⁵² Dále je třeba uvést, že můžeme z viktimologického hlediska oběti rozdělit do tří základních skupin a to na oběti primární (ty které jsou přímo zasaženy trestným činem), sekundární, kterými jsou osoby blízké oběti primární (partner/ka, rodinní příslušníci atd.) a případně i na terciární, jímž je blízké sociální okolí primární oběti (přátelé, sousedé apod.).⁵³

3.2 Viktimizace

Viktimologie se zabývá i problémem tzv. viktimizace, neboli procesu, ve kterém se člověk, jako potenciaální oběť kriminality, stává obětí skutečnou. Rozlišujeme zpravidla mezi dvěma fázemi viktimizace: primární viktimizací a sekundární viktimizací (viz níže). Od sekundární viktimizace však musíme odlišovat proces tzv. opakované viktimizace neboli reviktimizace, při kterém vzniká opakovaná újma, tedy taková, „která vzniká v důsledku dalšího trestného činu pachatele směřujícího vůči oběti (např. opětovné fyzické napadení)“⁵⁴. Pro úplnost bych chtěla ještě dodat, že někteří autoři uvádějí i další fázi viktimizace a to viktimizaci terciární. Je to takový stav, kdy oběť není schopna ani po dlouhé době traumatickou zkušenost zpracovat, není schopna opětovného návratu do společnosti, může u ní dojít k trvalému narušení psychiky či k naprosté změně životního stylu.⁵⁵

3.2.1 Primární viktimizace

Primární viktimizace bezprostředně souvisí se spáchaným trestným činem a dochází k ní vždy, když se jedinec stane obětí trestného činu. V tomto stadiu je oběti způsobena újma primární, což je takové poškození, které představuje bezprostřední důsledek trestného činu, způsobené přímo pachatelem. Primární újma zahrnuje tři typy primárních ran a jsou jimi fyzická újma, finanční újma a

---

⁵² RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František, ZEŽULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 30.

⁵³ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada, 2016, s. 15.

⁵⁴ DANKOVÁ, Katarína, PELC, Vladimír. *Právní pomoc obětem trestných činů*. Praha: CSSP, 2014, s. 17.

⁵⁵ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada, 2016, s. 82 - 83.

emocionální újma.⁵⁶ Primární újmě musí zabraňovat především systém veřejné moci, smyslem zákona o obětech trestných činů je především ochrana obětí před viktimizací sekundární (příp. i opakovanou).⁵⁷

3.2.2 Sekundární viktimizace

Proto je pro tuto práci velmi důležité vymezit si pojem sekundární viktimizace a s ní spojený pojem druhotná újma, jelikož před ní je zejména potřeba (především zvláště zranitelné) oběti v rámci trestního řízení chránit. V této kapitole se budu zabývat druhotnou újmou z pohledu viktimologie, ale i zde bych chtěla zmínit, že se jedná o stěžejní pojem i pro zákon o obětech trestných činů, proto ho zákonodárce dokonce vymezil legální definicí, která je uvedena v kapitole 5.5 s názvem Právo na ochranu před druhotnou újmou.

Sekundární viktimizací rozumíme „*všechny vedlejší negativní důsledky spáchaného trestného činu, které nastaly po jeho ukončení*“.⁵⁸ Je samozřejmé, že postavení oběti a s ním spojený kontakt s policií, soudem, znalci atd. s sebou vždy ponese stresující okamžiky, kdy se oběť musí rozpomínat na prožité nepříjemné události a sdělovat je cizím lidem. Na tento proces se však sekundární viktimizace nevztahuje, ta nastává, až když dochází k dalšímu nadbytečnému zraňování oběti (např. necitlivě vedený a opakovaný výslech atd.).⁵⁹ Pokud se tak děje a dochází k druhotnému zraňování oběti, jsou jí způsobovány tzv. sekundární rány. Ty jsou definovány na obecné úrovni trojicí následujících pocitů, a to pocitem izolace, nespravedlnosti a nedůstojnosti⁶⁰ (viz tabulka níže). Zdrojem sekundární viktimizace mohou být orgány činné v trestním řízení, ale i pachatel (např. pokud oběť vydírá a zavražďuje) a sociální prostředí oběti (např. média, ale i rodina, sousedé atd.). Jednotlivé druhy sekundární újmy podle zdrojů sekundární viktimizace přehledně uvádí Velikovská v následující tabulce⁶¹:

---

⁵⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, VITOUŠOVÁ Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, s. 12 - 14.

⁵⁷ DANKOVÁ, Katarína, PELC, Vladimír. *Právní pomoc obětem trestných činů*. Praha: CSSP, 2014, s. 18.

⁵⁸ HOLCR, Květoň a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2009, s. 97.

⁵⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014, s. 16.

⁶⁰ Tamtéž, s. 20.

⁶¹ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada, 2016, s. 73.

	„Zrada“ lidí → pocit izolace	„Zrada“ společnosti → pocit nespravedlnosti	„Zrada“ vidění sebe samého → pocit nedůstojnosti
OČTŘ ⁶²	nevhodné chování vůči oběti, nedostatečná informovanost oběti o právech a možnostech jejich uplatnění, průběhu trestního řízení	rigidní postupy, průtahy, shovívavé trestání či dokonce nepotrestání pachatele, ve srovnání s obviněným stále nedostatečná práva poškozeného	zpochybňování pozice oběti, necitlivě vedené policejní úkony (opakované ponižující výpovědi oběti, rekonstrukce deliktu, konfrontace oběti s pachatelem apod.)
Obhájce pachatele	zpochybňování viny pachatele, označování oběti za pachatele či spoluviníka	předvolávání nových a nových „svědků“ vypovídajících ve prospěch pachatele	vytahování „špinavého prádla“ oběti, zpochybňování její újmy
Svědék	aktivní podpora výpovědi pachatele na místo poškozeného, účelové jednání	připouštění křivé výpovědi svědka o průběhu trestného činu	nucení oběti obhajovat správnost vlastního chování a dokazovat vlastní újmu
Znalec	nedostatečná pozornost a čas věnovaný poškozenému, pocit neobjektivitu, necitlivosti	zkoumání „příčetnosti“ pachatele, poškozený vnímá samotný fakt jeho „zkoumání“ jako zpochybňování jeho pozice oběti	zkoumání věrohodnosti oběti, závažnosti jejího zranění

⁶² Orgány činné v trestním řízení.

Média	senzacektivost, neempatické pronásledování oběti	veřejné zkreslování informací, přesouvání viny na oběť	zveřejňování citlivých faktů týkající se oběti a případu
Okolí oběti	formální přístup k oběti, vyhýbání se kontaktům s ní, hyperprotektivní izolování oběti od světa, její „léčení“	vyčítavé chování vůči oběti, zpochybňování její újmy, obviňování	snaha opětovně rozebírat průběh trestného činu, poskytování „rad“, litování, šíření „klepů“

Je proto důležité, aby oběť byla chráněna veškerými potencionálními způsoby před všemi zdroji sekundární viktimizace. Ta v mnohých případech může způsobovat větší újmu oběti než viktimizace primární.

3.3 Vulnerabilita

Pojem vulnerabilita je pro tuto práci také velmi důležitý, jelikož znamená zranitelnost. Ve viktimologii se objevil ke konci minulého století a původně byl zkoumán v souvislosti se strachem občanů z kriminality. S rizikem viktimizace obecně začal být spojován až později. Rovněž je důležité zmínit, že nejdříve byli jako vulnerabilní označováni takoví jedinci, kteří měli vyšší pravděpodobnost stát se obětí kriminality, ať už kvůli svému věku, fyzickým či mentálním předpokladům apod. Až v průběhu doby byla zranitelnost koncipována nikoli jako předpoklad, ale jako důsledek viktimizace.⁶³ Byl tedy prosazen poznatek, že zranitelnost může nejen viktimizaci předcházet, ale může ji být i vyvolána, jelikož z výzkumů vyplynulo, že i doposud zdatného a duševně silného jedince může trestný čin natolik psychicky poškodit, že dlouhodobě nezvládá nároky běžného života.⁶⁴

Můžeme tedy konstatovat, že v současné době převládá v akademické viktimologii rozlišení dvou základních os vulnerability obětí kriminality. První osou je osa rizikovosti a představuje nám náchylnost stát se obětí (zranitelné jsou v tomto pojetí především oběti, které jsou z různých důvodů pro pachatele

⁶³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014, s. 125.

⁶⁴ Tamtéž, s. 125.

dostupné). Druhá osa, osa újmy, představuje závažnost psychické újmy způsobené viktimizací (za zranitelné jsou považováni ti jedinci, kteří byli zločinem silně traumatizováni). Za zvláště zranitelné jsou pak považovány ty oběti, které vysoce bodují na obou osách.⁶⁵ Představíme-li si to na příkladu dětské oběti (které se budu mj. věnovat v následující kapitole), bude její zranitelnost z pohledu osy rizikovosti klasifikována velmi vysoce, jelikož dítě je ze své podstaty často závislé na ostatních osobách, snadno ovlivnitelné, atd. a nemůže se útokům na rozdíl od dospělých tak účinně bránit. Na druhé straně její psychika ještě není dostatečně vyzrálá a stopy, které v ní trestný čin zanechá, mohou přetrvat až do dospělého věku a silně ji traumatizovat. Proto dítě můžeme (nejen) z viktimologického pohledu označit jako oběť zvláště zranitelnou.

Termín vulnerabilita byl viktimologií zaveden proto, aby odlišil běžné oběti od těch, které zločin skutečně zlomí.⁶⁶ Zranitelnost je ovšem „založena na kombinaci znaků viktimizace, charakteristik oběti a její previktimní a postviktimní životní situace“ a označení za zvláště zranitelnou oběť pak nepředstavuje „klinickou diagnózu s přesně danou strukturou symptomů“, která by se opírala o jeden strnulý profil.⁶⁷ Proto je nutné, jak bude apelováno i na dalších místech v textu, posuzovat aktuální stav oběti komplexně, nejen vzhledem k jejím osobním charakteristikám a spáchanému trestnímu činu, ale i k životní situaci a dalším mnoha faktorům.

---

⁶⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014, s. 126.

⁶⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Jak posuzovat zranitelnost oběti. *Právo a rodina*, 2013, č. 6, s. 12.

⁶⁷ Tamtéž, s. 12.

4. Jednotlivé skupiny zvlášť zranitelných obětí trestných činů

V této kapitole bych se chtěla blíže věnovat vymezení jednotlivých kategorií zvlášť zranitelných obětí trestných činů a uvést specifika, kvůli kterým jsou tyto oběti více zranitelné a je proto důležitá i jejich zvýšená ochrana v průběhu trestního řízení.

V úvodu této kapitoly považuji ještě za vhodné objasnit tzv. *princip presumpce zvlášť zranitelné oběti*. Tato zásada je upravena vedle *zásady presumpce postavení oběti a zásady zákazu zneužití postavení oběti*⁶⁸ v § 3 odst. 1 zákona o obětech, který mimo jiné (viz předchozí poznámku pod čarou) uvádí: „*Existují-li pochybnosti o tom, zda je oběť zvlášť zranitelnou, je třeba ji za zvlášť zranitelnou považovat.*“ V praxi to znamená, že dokud není prokázáno, že se o zvlášť zranitelnou oběť nejedná, je třeba s ní zacházet tak, jako by jí byla. Tento přístup je dle mého názoru velmi důležitý, jelikož přístup opačný by mohl mít za následek nedůvodné zvyšování rizika sekundární viktimizace,⁶⁹ protože by s obětí nemuselo být zacházeno tak ohleduplně a citlivě, jak vyžaduje její stav (ačkoli s každou obětí tak má být zacházeno, nemusely by být splněny některé požadavky, jako je výslech osobou stejného pohlaví, přiznání práva na bezplatnou právní pomoc atd.).

Zákonodárce tak z větší části reagoval na požadavek Směrnice (konkrétně na čl. 24. odst. 2), která uvádí, že je nutno považovat za dítě, tedy osobu do 18 let, i osobu, u které věk nelze bezpečně zjistit a existují-li pro takové tvrzení důvody.⁷⁰ Tento požadavek může být i názorným příkladem, kdy se můžeme mimo jiné s aplikací této zásady setkat.

---

⁶⁸ Dle § 3 odst. 1 zákona o obětech: „*Každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nev्यjde-li najevo opak nebo nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti podle tohoto zákona.*“

⁶⁹ Nastalá situace je pro zvlášť zranitelnou oběť již tak tíživá, přičemž by nebylo vhodné, pokud by musela nejprve dokazovat, že skutečně je onou zvlášť zranitelnou obětí a splňuje podmínky pro přiznání tohoto statutu.

⁷⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 56/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění zákona č. 77/2015 Sb., a další související zákony [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqge3v6njwl5shu> [zobrazeno 21. 10. 2017].

Další důležitá zásada, která je tímto odstavcem upravena, je *zásada nezávislosti postavení (statusu) oběti na trestním řízení*.⁷¹ Díky této zásadě nezávisí postavení oběti a s tím spojené přiznání i některých zvláštních procesních oprávnění na tom, zda se podařilo pachatele zjistit, dopadnout nebo odsoudit (např. klíčový význam má tato zásada pokud jde o výklad práva na poskytnutí peněžité pomoci od státu).⁷²

V případě, že je osobě statut zvláště zranitelné oběti upírán, má možnost využít především práva obrátit se na státního zástupce s žádostí o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce podle § 157a trestního řádu.⁷³

4.1 Dítě jako oběť trestného činu

Mezi jeden ze základních úkolů moderní společnosti patří chránit ty, kteří se nedokáží tak účinně chránit sami. U dětí, jako jedněch z nejzranitelnějších jedinců naší společnosti, je nutno velmi dbát na to, aby trestní řízení znamenalo pro jejich psychiku pokud možno co nejmenší zátěž. Dětství je svébytná etapa lidského života, ve které se jedincova osobnost teprve plně rozvíjí a hledá uplatnění a místo ve společnosti. Proto si děti zaslouží ochranu před negativními zásahy do jejich života, zdraví, psychického, sociálního i mravního vývoje a to v případě nejzávažnějších porušení či ohrožení též prostředky trestního práva.⁷⁴ Ke komplexní ochraně nestačí však pouze chránit děti před viktimizací primární, ale pokud se už obětí trestného činu stane, je potřeba ji zajistit i co největší míru ochrany před sekundární viktimizací.

Zákon o obětech děti považuje za takové zvláště zranitelné oběti, u kterých není třeba zkoumat další okolnosti jejich zranitelnosti, a tento statut je jim přiznán bez dalšího.⁷⁵ Dítětem se pak pro účely trestního práva rozumí osoba mladší 18 let (srov. § 126 trestního zákoníku), a to bez ohledu na dosažení

---

⁷¹ Dle § 3 odst. 1 zákona o obětech: „Na postavení oběti nemá vliv, pokud nebyl pachatel zjištěn nebo odsouzen.“

⁷² JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 42.

⁷³ GRIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, s. 198.

⁷⁴ HULMÁKOVÁ, Jana, VÁLKOVÁ, Helena. Trestněprávní ochrana dětí podle nového trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2010, č. 10, s. 307.

⁷⁵ DANKOVÁ, Katarína, PELC, Vladimír. *Právní pomoc obětem trestných činů*. Praha: CSSP, 2014, s. 14.

zletilosti podle soukromoprávních předpisů. Tato definice byla do trestního zákoníku převzata z čl. 1 Úmluvy o právech dítěte z roku 1989⁷⁶, která pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 6. 2. 1991.⁷⁷ Tato Úmluva se odráží i v předpisech občanského, pracovního či správního práva, avšak v oblasti trestního práva „smluvním stranám nařizuje přijmout opatření směřující k ochraně dětí před násilím zanedbáváním, před narkotickými látkami, před všemi formami sexuálního zneužívání a vykořisťování, obchodování s dětmi a stejnou pozornost věnuje i reintegraci dětí, které se staly obětí týrání, zneužívání a vykořisťování staly“.⁷⁸ Tento požadavek naplňuje trestní zákoník především v hlavě IV., nazvané *Trestné činy proti rodině a dětem*, ale i v dalších hlavách např. *Trestné činy proti životu a zdraví*, *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti* či *Trestné činy obecně nebezpečné* atd. Zvýšená zranitelnost dítěte je tak předpokládána nejen procesními předpisy trestního práva, ale jak vyplývá z výše uvedeného i materií hmotněprávní.

Jak budu skoro u každé jednotlivé skupiny zvlášť zranitelných obětí zdůrazňovat, je i pro kriminalitu páchanou na dětech typická vysoká míra latence. Například jedná-li se o mravnostní kriminalitu, jejíž pachatelé jsou nezřídka příbuzní dětí, provází tyto dětské oběti leckdy nedůvěra rodiny, snaha vše vyřešit „v rodině“ a děti jsou pak vystaveny velkému tlaku a může pro ně být nesmírně náročné na svých obviněních setrvat a pomoci kauzu objasnit.⁷⁹ Dalším aspektem je, že existuje specifický klinický obraz specifický pro věk dítěte a jeho reakce se bude lišit ve věku předškolním, školním a adolescentním⁸⁰, navíc všechny děti mohou na prožité trauma reagovat tím, že se uzavřou do sebe či

---

⁷⁶ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte publikováno pod č. 104/1991 Sb.

⁷⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 36.

⁷⁸ KLOUBEK, Martin. Trestná činnost páchaná na dětech. *Zpravodaj BKB*, 2001, č. 4, s. 18.

⁷⁹ ŽABKOVÁ, Lucie. Dítě jako zvlášť zranitelná oběť. *Zpravodaj BKB*, 2015, č. 2, s. 12.

⁸⁰ Děti ve věku 0-6 let jsou po traumatu jakoby oněmělé a ztuhlé, mohou reagovat návratem do předchozích vývojových stádií (pomočování), poruchami spánku či nadměrnou konzumací potravin, či jejich odmítáním. U dětí ve věku 6-12 let se projevují poruchy učení a poruchy chování jako je pasivita a uzavření se do sebe, či naopak agresivita. Dospívající zase reagují nejistotou, úzkostí, které se při dlouhodobém trvání mohou obrátit v agresi proti sobě a vyústit v sebepoškozování či sebevražedné pokusy, či agresi navenek, která se projevuje odporem ke škole a rodičovské autoritě.

budou událost vnitřně popírat, což je závažná situace, jelikož se tomuto jedinci bude dostávat nejméně ochrany a podpory, přitom je jeho stav velmi vážný.⁸¹

Na závěr této kapitoly bych chtěla ještě rozvést problematiku dítěte jako osoby pozůstalé po oběti trestného činu a tím pádem zvláště zranitelné oběti podle § 2 odst. 3 zákona o obětech ve spojení s § 2 odst. 4 písm. a) zákona o obětech. Pokud byla trestným činem způsobena smrt osobě, které byla např. příbuzným v pokolení přímém dítěte, sourozencem, či dítěti poskytovala výživu a dítě její smrtí utrpělo újmu (a to nejen majetkovou, ale i nemajetkovou), bude mít procesní postavení zvláště zranitelné oběti.⁸² Je potřeba, aby i jim byla poskytována také zvýšená ochrana a pomoc jako přímým obětem trestných činů, jelikož se dá předpokládat, že se u nich může objevit tzv. komplikované truchlení⁸³ či nebudou tak dobře schopny se orientovat v řízení na odčinění vzniklé újmy.

4.2 Senior jako oběť trestného činu

Česká populace stárne a již nyní u nás žije více než 2 700 000 lidí starších 60 let, což je přibližně čtvrtina obyvatel České republiky.⁸⁴ S růstem počtu seniorů narůstá i intenzita, se kterou se stávají oběťmi různých forem trestné činnosti (a to zejména majetkového charakteru).⁸⁵ Na tento fakt reagoval zákonodárce, když novelou zákona o obětech rozšířil kategorii zvláště zranitelných obětí i o osoby, které jsou vysokého věku. Tento pojem již trestní právo zná a užívá ho ve spojitosti s obecně přitěžujícími okolnostmi, kterou je skutečnost, že byl trestný čin spáchán ke škodě osoby vysokého věku.⁸⁶ Dle trestní praxe se osobou vysokého věku rozumí příjemce starobního důchodu a osoba ve věku od 60 let,

---

⁸¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, VITOUŠOVÁ Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, s. 54 – 55.

⁸² Stejně tak toto ustanovení dopadá i na oproti ostatním členům společnosti znevýhodněné osoby vysokého věku nebo hendikepované, kterým následkem trestného činu zemře osoba, která je jejím „příbuzným v pokolení přímém, sourozencem, osvojenecem, osvojitelem, manželem či registrovaným partnerem, druhem nebo osobou, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu.“ (viz § 2 odst. 3 zákona o obětech).

⁸³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, VITOUŠOVÁ Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, s. 74.

⁸⁴ Věkové složení obyvatelstva - 2016 | ČSÚ. *Český statistický úřad* | ČSÚ [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/cso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2016> [zobrazeno 25. 10. 2017].

⁸⁵ JÍLOVEC, Michal, KOZÁK, Vítězslav. Nad plánovanou novelou zákona o obětech trestných činů. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, č. 1, s. 74.

⁸⁶ Viz § 42 písm. h) trestního zákoníku.

pokud jí nárok na starobní důchod nevznikl.⁸⁷ Výslovně však nikde v českém právním řádu tato věková hranice stanovena není, a její stanovení by sice mohlo znamenat zvýšení právní jistoty, avšak na druhou stranu by mohlo být i zavádějící.⁸⁸

Bylo by totiž chybné označit a priori každého seniora za zvlášť zranitelnou oběť, neboť vysoký věk se sebou sám o sobě žádnou potřebu zvláštního zacházení nenese.⁸⁹ V zákoně o obětech je stanoveno, že vysoký věk musí být takovou skutečností, která může „*vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy*“.⁹⁰ V praxi to bude znamenat, že je třeba zohlednit reálnou zdravotní a životní situaci, ve které se senior nachází, jelikož potřeba zvláštního zacházení vzniká až v důsledku některých psychických, fyzických či sociálních průvodních jevů vysokého věku.

Pro kriminalitu na seniorech jsou signifikantní dva důležité faktory. Prvním z nich je latence trestné činnosti páchané na osobách vysokého věku.⁹¹ Sice mnohé výzkumy latence seniory jako specifickou skupinu poškozených nezachycují, ale jako velmi pravděpodobná se jeví hypotéza, že je latence značná. Seniorům může bránit vyhledat po trestném činu pomoc jejich zdravotní stav, poruchy smyslů, stud či izolace.⁹² Zvlášť vysokou pravděpodobnost latence shledávám u trestných činů páchaných osobami blízkými či pečujícími, které jsou pro seniora často jediným kontaktem s okolním světem, a v oznámení situace mu mohou snadno zabránit, či senior sám z obavy o budoucnost a o to, kdo se o něj postará, raději útoky snáší a pomoc nevyhledává.

---

⁸⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 56/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění zákona č. 77/2015 Sb., a další související zákony [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqge3v6njwl5shu> [zobrazeno 21. 10. 2017].

⁸⁸ GRIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, s. 197.

⁸⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 56/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění zákona č. 77/2015 Sb., a další související zákony [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqge3v6njwl5shu> [zobrazeno 21. 10. 2017].

⁹⁰ § 2 odst. 4 písm. b) zákona o obětech.

⁹¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Seniori jako oběti trestných činů. *Policista*, 2007, č. 6, s. 14.

⁹² VENGLÁŘOVÁ, Martina. Seniori. *Policista*, 2007, č. 6, s. 1.

Druhým faktorem je společenská škodlivost trestné činnosti spáchané na seniorech. Ta se nezakládá pouze na morálních aspektech, jelikož u tohoto druhu kriminality pachatelé často už předem kalkulují s biologickými či sociálními hendikepy stáří a využívají osamělosti, naivity a důvěřivosti lidí vysokého věku, ale je opřena i o faktické zjištění současné viktimologie. „*Aktuální studie totiž jednoznačně dokazují, že u seniorů spatřujeme závažnější emocionální následky trestných činů než u mladších obětí. Trestný čin jim způsobuje větší psychické utrpení a tím hůře se s ním srovnávají.*“⁹³ Proto je velmi důležité, aby už tak značná emoční zátěž nebyla zvyšována sekundární viktimizací spojenou s vyšetřováním trestného činu.

4.3 Hendikepované osoby jako oběti trestného činu

Vyšší míra ochrany je stejně jako osobám vysokého věku poskytována i obětem, které jsou postiženy fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, a stejně jako u seniorů však musí existovat předpoklad, že toto postižení brání vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy.⁹⁴

V důvodové zprávě zákonodárce dále neuvádí, proč byla tato skupina mezi zvláště zranitelné oběti zařazena, omezuje se pouze na konstatování, že se jedná o „*oběti, které jsou typicky zvláště zranitelné*“.⁹⁵ Zůstává tedy mimo jiné i nezodpovězenou otázkou, jaký rozdíl zákonodárce spatřuje mezi mentálním a psychickým hendikepem. Psychickým (mentálním, duševním) hendikepem může být např. mentální retardace nebo duševní nemoc, fyzický hendikep pak spočívá v tělesném postižení např. ochromení končetin a mezi smyslová poškození se obecně řadí poškození zrakového, hmatového, sluchového, čichového nebo chuťového smyslu.⁹⁶ Dle názoru Jelínka je „*za zvláště zranitelné oběti nutno*

---

⁹³ Senioři v roli oběti a svědka trestného činu. *Úvod | Bezpečnostní sbory* [online]. Dostupné z: http://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/2-2013/seniori_v_rolu_obeti.pdf [zobrazeno 25. 10 2017].

⁹⁴ § 2 odst. 4 písm. b) zákona o obětech.

⁹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6nbvl5shu> [zobrazeno 15. 4. 2017].

⁹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 36 – 37.

*považovat také osoby, jejichž uplatnění ve společnosti je podstatně omezeno z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu.*⁹⁷

Je třeba, aby byl každý jednotlivý případ posuzován individuálně s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu oběti a závažnosti a okolnostem spáchaného trestného činu. V závislosti na okolnostech konkrétního případu například oběť trestného činu krádeže, která trpí poškozením čichového smyslu, zpravidla nebude jako zvlášť zranitelná klasifikována, avšak poškození jiného smyslového orgánu, jako např. zraku (nevidomost), již by ji mohlo ve srovnání s ostatními členy společnosti prohloubit primární újmu způsobenou trestným činem, zvýšit riziko její sekundární či opakované viktimizace a omezit možnost uplatnění jejích práv, a proto by tato oběť za zvlášť zranitelnou považována být měla.

Kriminalitě na hendikepovaných lidech není v české literatuře věnována velká pozornost, ačkoli výzkumy provedené v řadě zemí prokázaly masivní výskyt násilí na lidech se zdravotním postižením, seniorech a lidech dlouhodobě nemocných.⁹⁸ Jelikož je struktura násilí proti hendikepovaným (s výjimkou sexuálního zneužívání) prakticky totožná se strukturou násilí páchaného na seniorech, patří bohužel i mezi její znaky vysoká míra latence.⁹⁹ Stejně jak jsem popisovala v kapitole 4.2, pokud je osoba závislá na péči osoby, která je pachatelem nebo nemá kontakt s okolním světem etc., existuje vysoká pravděpodobnost, že se o trestné činnosti příslušné instituce vůbec nedozví. Proto je velmi důležité, aby bylo maximálně předcházeno sekundární viktimizaci ze strany orgánů činných v trestním řízení, aby nepatřil strach z jejich chování mezi další faktory, které budou míru latence dále zvyšovat.

Mezi formy kriminality páchané na hendikepovaných patří pro ilustraci sexuální násilí, zneužívání sociálních dávek postiženého jedince (rodinou či jinými lidmi), fyzické a psychické týrání (domácí násilí), školní či ústavní formy šikany, zneužívání lidí s postižením k majetkové trestné činnosti („bílé koně“, úvěrové podvody, daňové úniky,...), napadení, loupežné přepadení, krádeže,

---

⁹⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 36.

⁹⁸ NOVOSAD, Libor. *Formy a zdroje násilí páchaného na lidech s postižením. Speciální pedagogika*, 2001, č. 3, s. 137.

⁹⁹ SLOBODNÍK, Josef. *Násilí proti zdravotně postiženým. Zpravodaj BKB*, 2000, č. 4, s. 24 - 25.

apod.¹⁰⁰ Za nejohroženější skupinu jsou pak považovány zdravotně postižené ženy a dívky, u nichž se odhaduje, že jsou desetkrát častěji zneužívány a znásilňovány než zdravé ženy (z důvodu menší schopnosti se útočníkovi bránit) a riziko je dále zvyšováno, pokud žijí v ústavním prostředí¹⁰¹ a mají kombinované nebo těžké tělesné či mentální postižení.¹⁰²

Z výše uvedeného vyplývá, že vzhledem k daným charakteristickým znakům kriminality páchané na této skupině obyvatel je nutno s hendikepovanými osobami zacházet obzvláště citlivě a poskytnout jim co nejvyšší standard práv, což je ostatně i smyslem jejich zařazení mezi zvláště zranitelné oběti.

4.4 Oběti trestného činu obchodování s lidmi

Zařazení obětí trestného činu obchodování s lidmi mezi zvláště zranitelné má své opodstatnění v tom, že jejich situace je do jisté míry specifická oproti situaci obětí jiných trestných činů. Oběti jsou totiž často „omezovány na osobní svobodě a nepřetržitě hlídány, nemohou a často ze strachu či studu ani nechtějí požádat kohokoliv o pomoc. Některým z obětí je vyhrožováno násilím na rodině, nebudou-li dostatečně poslušné. Nesmí kontaktovat policii, nevládní organizace, ale ani rodinu či přátele. Psychický stav, ve kterém se oběti nacházejí, je důsledkem neustálého strachu, zastrasování, zneužívání a fyzického i psychologického nátlaku.“¹⁰³ Je zřejmé, že taková oběť je velmi náchylná ke vzniku druhotné újmy.

Pokud chceme trestný čin obchodování s lidmi charakterizovat z pohledu trestního zákoníku, pak v jeho systematice spadá pod trestné činy proti svobodě.¹⁰⁴ Ustanovení § 168 obsahuje dvě základní skutkové podstaty tohoto trestného činu lišící se především v předmětu útoku, tedy obchodování s dětmi a

---

¹⁰⁰ NOVOSAD, Libor. Formy a zdroje násilí páchaného na lidech s postižením. *Speciální pedagogika*, 2001, č. 3, s. 138 - 139.

¹⁰¹ Důvodem je, že úzké tělesné a duševní kontakty spojené se sociálními službami a péčí o zdravotně postižené osoby vytváří pro tento typ delikvence velmi příhodné podmínky.

¹⁰² SLOBODNÍK, Josef. Násilí proti zdravotně postiženým. *Zpravodaj BKB*, 2000, č. 4, s. 25.

¹⁰³ Obchod s lidmi - Pomoc obětem - Ministerstvo vnitra České republiky. *Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx> [zobrazeno 3. 4. 2017].

¹⁰⁴ Díl 1 hlavy II trestního zákoníku.

s dospělými.¹⁰⁵ Jelikož dítě je klasifikováno jako zvláště zranitelná oběť, ať jde o jakýkoli trestný čin, je toto ustanovení zákona o obětech zaměřeno především na oběti dospělé (tedy na oběti trestného činu podle §168 odst. 2 trestního zákoníku). K dokonání skutkové podstaty je třeba, aby pachatel užil násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužil omylu, tísně nebo závislosti oběti (v tom se liší od dětských obětí, je zde potřeba většího ovlivnění či eliminace její svobodné vůle). Oběť je pak zneužita k pohlavnímu styku nebo jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování, výrobě pornografického díla, odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla, ke službě v ozbrojených silách, otroctví nebo nevolnictví, nebo k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování. Způsob provedení tohoto trestného činu i činnosti, ke kterým jsou oběti zneužívány, vedou ke vzniku závažné primární újmy, a proto je velmi důležité, aby jejich újma nebyla prohlubována viktimizací sekundární.

Pomoc těmto obětem může nabídnout i Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi Ministerstva vnitra České republiky. Poskytuje služby nejen občanům České republiky, ale i cizincům při zohlednění všech specifík trestného činu obchodování s lidmi, zejména vysoké latence této trestné činnosti, prožitého trauma a zranitelnosti jednotlivých obětí, a jeho cílem je poskytnout obchodovaným osobám podporu, chránit jejich lidská práva a důstojnost, motivovat je ke svědecké výpovědi a případně jim i umožnit návrat do země původu.¹⁰⁶ Od roku 2003 pak bylo do Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi zařazeno celkem 204 pravděpodobných obětí tohoto trestného činu.¹⁰⁷

V souvislosti s trestným činem obchodování s lidmi bych chtěla zmínit nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3626/13 ze dne 16. 12. 2015 a sp. zn. II. ÚS 3436/14, ze dne 19. 1. 2016, které zmiňují v souvislosti s oběti tohoto trestného činu i právo oběti na účinné vyšetřování¹⁰⁸. Tyto nálezy ukazují nezbytnost

---

¹⁰⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1691.

¹⁰⁶ Obchod s lidmi - Pomoc obětem - Ministerstvo vnitra České republiky. *Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx> [zobrazeno 3. 4. 2017].

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Právo na účinné vyšetřování Ústavní soud definuje jako procesní povinnost tzv. náležitě péče, nikoliv však jako povinnost, která by zaručovala určitý konkrétní výsledek.

specifického a pečlivého přístupu nejen k samotným obětem, ale i k celému způsobu vyšetřování trestné činnosti, která na nich byla spáchána, jelikož sekundární viktimizace může být způsobena i tím, že orgány činné v trestním řízení daný trestný čin řádně neprošetří.

4.5 Oběti trestného činu teroristického útoku

Se vzrůstajícím počtem teroristických útoků v posledních letech a se speciální povahou terorismu je více než žádoucí, že zákonodárce zařadil mezi zvláště zranitelné oběti i oběti teroristických útoků a tím uvedl do souladu znění zákona se Směrnicí, konkrétně s jejím čl. 22 odst. 3.

Teroristický útok je trestným činem podle § 311 trestního zákoníku, jehož skutková podstata zahrnuje z hlediska objektivní stránky velmi širokou škálu jednání.¹⁰⁹ Nebudu se jim proto podrobně věnovat, jen bych chtěla pro ilustraci uvést, že se jedná o takové činy, které jsou provedeny s úmyslem směřujícím proti České republice (např. poškodit její ústavní zřízení nebo obranyschopnost, zničit její základní strukturu, zastrašit obyvatelstvo, nebo protiprávně přinutit vládu či jiný orgán k určitému chování) a spočívají v provedení útoku ohrožující život nebo zdraví člověka, zmocnění se rukojmí, provedení únosu apod. Nejen tato rozmanitost pak z terorismu činí velmi specifický fenomén, ale ze samotné povahy této trestné činnosti pramení i mnohá specifika z pohledu jeho obětí.¹¹⁰

Jedním z těchto specifík je samotný výběr obětí. Až na některé případy (kterých je ovšem proporcionálně méně), kdy si teroristé záměrně vybírají určité oběti, jako například funkcionáře, politiky apod., nejsou útoky namířeny individuálně. Neznamená to však, že by si teroristé volili své oběti náhodně, ale cílem je vybrat takovou „oběť, která zasáhne protivníka, přičemž vzbudí dostatečnou pozornost ve společnosti a vyvolá dostatečný pocit strachu“.¹¹¹ Terorismus tak činí ze svých obětí pouze instrument k dosažení svých politických cílů, dochází k jejich dehumanizaci, což má velký vliv jak na psychiku samotné

---

¹⁰⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3052.

¹¹⁰ ČIHÁKOVÁ, Lenka. Oběti terorismu. In KUCHTA, Josef; HRUŠÁKOVÁ, Milana; VALDHANS, Jiří. *Dny práva 2013 - sborník příspěvků*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 15 - 23.

¹¹¹ ČIHÁKOVÁ, Lenka. Oběť trestného činu teroristického útoku z pohledu viktimologie. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 11 - 12, s. 263 - 267.

oběti, ale také široké veřejnosti. Oběť se pak může cítit zranitelněji, jelikož je její postavení v trestném činu upozaděno, zadostiučinění od pachatele se jí mnohdy nedostane (tito pachatelé svých činů většinou nelitují) a bude se tedy o to víc upínat k pomoci od státu, protože de facto na něj útok nepřímo směřoval, a je to on, kdo neposkytl oběti dostatečnou ochranu.¹¹² V řadách veřejnosti se pak šíří obecný pocit strachu a hrozby, neboť teoreticky před takovým útokem není žádná osoba chráněna, když útok může přijít kdykoli, kdekoli a zasáhnout kohokoli.

I tento fakt je příčinou vysoké zranitelnosti obětí teroristických útoků. Vnímají, že disponují ještě menší mírou kontroly nad svým osudem, než oběti běžné kriminality, nemohou určit, co mohly učinit, aby nedošlo k jejich viktimizaci a nemají ani jasné instrukce co podniknout, aby se před dalšími teroristickými útoky mohly účinně chránit.¹¹³ Je proto nutné, aby míra viktimizace, která u tohoto trestného činu bývá považována za velmi vysokou, byla omezována a aby byla obětem navrácena jejich ztracená důstojnost. Mezi opatření, která viktimizaci mohou zmírnit, bude obecně patřit především finanční kompenzace, nemateriální pomoc (psychologická, právní, atd.), ale specificky u těchto obětí je nutno zmírnit často velmi vysoký mediální tlak, např. formou zajištění anonymity obětí, určení únosné míry medializace, případně sdělování pouze některých informací apod.¹¹⁴

Ještě bych v tomto místě chtěla reagovat na tzv. „protiteroristickou“ novelu trestního zákoníku, která byla projednávána téměř ve stejný čas, jako novela zákona o obětech.¹¹⁵ V jejím rámci byly mimo jiné zakotveny do trestního zákoníku i nové trestné činy a to účast na teroristické skupině (§ 312a trestního zákoníku), financování terorismu (§ 312d trestního zákoníku), podpora a propagace terorismu (§ 312e trestního zákoníku) a vyhrožování teroristickým činem (§ 312f trestního zákoníku). Podle některých autorů je legislativním

---

¹¹² ČIHÁKOVÁ, Lenka. Oběť trestného činu teroristického útoku z pohledu viktimologie. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 11 - 12, s. 263 - 267.

¹¹³ JELÍNEK, Jiří. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu. *Bulletin advokacie*, 2017, č. 3. s. 23.

¹¹⁴ ČIHÁKOVÁ, Lenka. Oběti terorismu. In KUCHTA, Josef; HRUŠÁKOVÁ, Milana; VALDHANS, Jiří. *Dny práva 2013 - sborník příspěvků*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 15 - 23.

¹¹⁵ Jedná se zákon č. 455/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, který nabyl účinnosti 1. 2. 2017, tedy přesně 2 měsíce před novelou zákona o obětech.

nedostatkem, že některé kategorie obětí teroristických činů se do kategorie zvláště zranitelných obětí automaticky nedostanou.¹¹⁶ S tímto názorem se však plně neztotožňuji. U výše jmenovaných se totiž jedná o trestné činy formální a jediným trestným činem, jehož předmětem útoku by se mohla stát fyzická osoba, je vyhrožování teroristickým útokem (i když i u tohoto trestného činu shledávám, že vyhrožováno by bylo spíše než konkrétní osobě určité skupině obyvatel, případně instituci jako je vláda apod.). I kdyby se některý člověk stal obětí tohoto trestného činu, nemyslím si, že by bylo nutné mu automaticky přiznat bez dalšího zkoumání jeho zranitelnosti a skutečného psychického stavu statut zvláště zranitelné oběti (jelikož oběti trestného činu teroristického útoku se spolu s oběťmi trestného činu obchodování s lidmi bez dalšího za zvláště zranitelné považují). Pokud by u takové osoby existovalo z různých důvodů vysoké riziko její sekundární viktimizace, mohla by být brána jako zvláště zranitelná oběť podle § 2 odst. 4 písm. d) zákona o obětech.¹¹⁷ Pokud by tedy zákonodárce chtěl tuto kategorii o oběti trestného činu vyhrožování teroristickým útokem rozšířit, bylo by to dle mého názoru nutno zakotvit i další podmínky přiznání tohoto statutu, jelikož *ad absurdum* by se pak jako zvláště zranitelná oběť mohli cítit všichni obyvatelé.

4.6 Zvláště zranitelné oběti podle § 2 odst. 4 písm. d) zákona o obětech

Podle tohoto písmene patří do skupiny zvláště zranitelných obětí i oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, násilných trestných činů, trestných činů z nenávisti a činů spáchaných ve prospěch organizované zločinecké skupiny, o kterých budu blíže pojednávat v následujících podkapitolách. Nelze však automaticky považovat každou oběť těchto činů za zvláště zranitelnou, neboť tato kategorie je založena na individuálním posouzení jednotlivých případů.¹¹⁸ U každé oběti zvláště je nutno zkoumat, zda je u ní dáno

---

¹¹⁶ GŘIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, s. 197.

¹¹⁷ Např. jako „oběť trestného činu, který zahrnoval pohrůžku násilím“. Byly by však zkoumány ještě okolnosti nebezpečí vzniku sekundární újmy, čemuž se budu věnovat v následující kapitole.

¹¹⁸ GŘIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 21.

zvýšené nebezpečí vzniku druhotné újmy. Zákon demonstrativně uvádí jednotlivé okolnosti, které toto nebezpečí způsobují; jedná se o věk oběti, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází. Co přesně bude jako okolnost zvyšující riziko vzniku sekundární viktimizace zohledněno bude postupem času vykládáno v přibývajícím judikatuře soudu např. jako v případě judikátu Ústavního soudu, ve kterém se uvádí, že „*i samotné dlouhodobé a komplikované léčení představuje pro poškozenou a její nejbližší velkou fyzickou a psychickou zátěž,*“¹¹⁹ a proto je třeba oběť jako zvlášť zranitelnou klasifikovat.

Další takovou okolností je též vztah oběti k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní. Dle psychologické literatury je totiž tím vyšší pravděpodobnost psychické traumatizace, čím blíže má pachatel k oběti (násilí ze strany blízké osoby dokáže oběť zcela vykolejit a zlomit).¹²⁰

Tyto okolnosti musí být relevantní a podstatné vzhledem k povaze trestného činu (např. rasa bude nejspíše bezvýznamná v případě trestného činu loupeže, ale může být příčinou vyšší zranitelnosti oběti u některého trestného činu z nenávisti). V potaz také musíme brát závažnost daného trestného činu.¹²¹

4.6.1. Oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti se rozumí zejména trestné činy uvedené v hlavě III trestního zákoníku. Dle názoru Jelínka a Pelce je třeba však volit extenzivní výklad tohoto ustanovení a zařadit sem i některé jiné trestné činy, které jsou sice zařazeny v jiných hlavách, které však materiálně (obsahově) tzv. sexuálními trestnými činy jsou.¹²² Jako příklad uvádí svádění k pohlavnímu styku (§ 202 trestního zákoníku) a obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku, v tomto případě však extenzivní výklad není nutný, jelikož jsou zvlášť zranitelnými oběťmi již podle § 2 odst. 4 písm. c) zákona o obětech).

---

¹¹⁹ Pro bližší okolnosti tohoto případu viz usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1875/16 ze dne 19. 12. 2016.

¹²⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Jak posuzovat zranitelnost oběti. *Právo a rodina*, 2013, č. 6, s. 10.

¹²¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 39.

¹²² JELÍNEK, Jiří, PELC, Vladimír. Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 11, s. 19 - 23.

V tomto ohledu je dle mého názoru nutné, aby bylo zvláště citlivě přistupováno ke všem obětem sexuálního násilí. I když obecně uznávaná definice tohoto pojmu neexistuje, vhodnou definici nabízí světová zdravotnická organizace a zní následovně: „*Sexuální násilí je každé vynucené jednání, pokus o takové jednání, nevyžádané sexuální komentáře nebo nabídky na sexuální styk a/nebo jinak zaměřené jednání směřující proti sexuální integritě člověka za použití donucení ze strany jakékoliv osoby, bez ohledu na její vztah k oběti, a to ve všech sférách života, včetně domova a pracoviště.*“¹²³ I když pouze část takových jednání dosahuje intenzity trestného činu, je dle mého názoru nezbytné zacházet citlivě i s „oběťmi“ takových forem jednání, které jsou projednávány například v rámci občanského soudního řízení (např. v případě sexuálního obtěžování na pracovišti), jelikož i když se jedná o méně nebezpečné formy nežádoucího sexuálního jednání, i toto může pro poškozené osoby subjektivně znamenat velkou psychickou zátěž.¹²⁴

Abychom se však vrátili zpět k problematice trestněprávní, mezi typické trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti řadíme trestný čin znásilnění (§ 185 trestního zákoníku), sexuální nátlak (§ 186 trestního zákoníku) a kuplířství (§ 189 trestního zákoníku).¹²⁵

Sexuální násilí je jeden z nejzávažnějších zásahů do fyzické i psychické integrity oběti a speciálně bych se zaměřila na jeho nejzávažnější formu, a to trestný čin znásilnění a jeho oběti. Konkrétní důsledky tohoto trestného činu můžeme rozdělit na akutní, krátkodobé¹²⁶, dlouhodobé¹²⁷ až po posttraumatickou

---

¹²³ V originálním znění: „*Sexual violence is defined as: any sexual act, attempt to obtain a sexual act, unwanted sexual comments or advances, or acts to traffic, or otherwise directed, against a person's sexuality using coercion, by any person regardless of their relationship to the victim, in any setting, including but not limited to home and work.*“ Viz KRUG, Etienne a kol.(ed.). World report on violence and health, Geneva: World Health Organization, 2002, s. 149.

¹²⁴ Tento názor vyslovil Ústavní soud i v nálezu sp. zn. III ÚS 2916/15 ze dne 28. 2. 2017, kde judikoval, že i v rámci řízení ve věcech občanskoprávních „*má soud povinnost respektovat právní postavení zvláště zranitelné oběti (srov. zejména ustanovení § 3 odst. 1 a 2 zákona o obětech), a všude, kde je to možné při současném dosahování účelu řízení, poskytnout ochranu jejím oprávněným zájmům (kupř. přáním neseikat se s pachatelem trestného činu).*“

¹²⁵ DANKOVÁ, Katarína, PELC, Vladimír. *Právní pomoc obětem trestných činů*. Praha: CSSP, 2014, s. 12.

¹²⁶ Tyto důsledky ovlivňují aktuální prožívání oběti (strach, pocit úzkosti, citové strádání, smutek, pocity selhání, beznaděje, sebeobviňování a nezřídká též zavržení sebe sama).

¹²⁷ Ty mají vliv na další život oběti a u dítěte i na jeho vývoj. Ovlivňují emoční regulaci a na jedné straně mohou u oběti vyvolat pocity deprese, nadměrného smutku a zoufalství, ale na druhé straně i poruchy spojené s agresivními prvky.

stresovou poruchu,¹²⁸ a dopadají nejen, na zdraví oběti, ale i na její sociální status.¹²⁹

Vnímání společnosti je navíc dle Čírtkové zatíženo i spoustou mylných představ a mýtů, které přispívají k sekundární viktimizaci obětí.¹³⁰ Jedním z nich je tzv. *mýtus o pravém znásilnění*, dle kterého pachatel pod rouškou noci přepadne osamělou ženu a fyzickým násilím ji donutí k sexuálním praktikám (v tomto případě se jedná o tzv. *přepadové znásilnění*). Problematické je však vnímání tzv. *vztahového znásilnění*, kde nejen laická společnost, ale často i soudci a znalci podléhají mýtům a tím vzrůstá i šance pachatele na zproštění obžaloby (stejně tak jako když oběť byla pod vlivem alkoholu nebo neoznámila znásilnění okamžitě po činu).¹³¹ Dalšími mýty jsou například *mýtus o atraktivitě oběti*¹³², *o nulové újmě* (např. mýtus, že prostitutce nemůže být znásilněním způsobena újma), *o možnosti oběti se bránit*, nebo *o riskantním chování oběti*.¹³³

I z těchto důvodů je pro znásilnění typická nejvyšší míra latence. Weiss uvádí, že pouze asi 3% deliktů je policejně vyšetřováno, přičemž alarmující je počet žen, které se staly oběťmi sexuálního násilí (je to v České republice asi 10%, tedy cca. 0,5 milionu).¹³⁴

---

¹²⁸ Jedná se o duševní poruchu, která vzniká jako reakce na traumatickou událost po náhlých, život či osobní integritu ohrožujících situacích. Projevuje se zhoršením kvality života, jelikož oběti se traumatické zážitky navrací, znovu zažívá bezmoc, strach a úzkost, trpí poruchami spánku, depresemi etc. Objevuje se nejen u obětí sexuálních trestných činů, ale v zásadě jí může trpět jakákoli oběť a tím spíše zvláště zranitelná oběť trestné činnosti.

¹²⁹ PROCHÁZKOVÁ, Jana. Oběť znásilnění potřebuje především přijetí. *Zpravodaj BKB*, 2017, č. 1, s. 5.

¹³⁰ I zde budu vyvolávat mylnou představu, když jako o obětech znásilnění na tomto místě budu psát o ženách, jelikož i muži se mohou stát oběťmi tohoto trestného činu. Dopouštím se této chyby z důvodu, že není možné v předložené práci podrobně popsat všechny aspekty tohoto trestného činu a cílem je spíše ilustrovat závažnost sexuálního násilí, jeho dopad na oběť a důvody, proč jsou tyto oběti označeny za zvláště zranitelné.

¹³¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Sekundární viktimizace u obětí znásilnění. *Zpravodaj BKB*, 2017, č. 1, s. 9 - 10.

¹³² V povědomí veřejnosti je stále zakotvena představa, že se oběťmi stávají pouze atraktivní ženy, avšak z pohledu pachatele jsou atraktivní všechny oběti, které jsou dostupné. Zejména pak u starších žen bude tento mýtus zvyšovat zábrany trestný čin oznámit.

¹³³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Sekundární viktimizace u obětí znásilnění. *Zpravodaj BKB*, 2017, č. 1, s. 10 - 11.

¹³⁴ WEISS, Petr. Sexuální násilí je nedílnou součástí lidské historie. *Zpravodaj BKB*, 2015, č. 3, s. 29.

4.6.2. Oběti trestných činů zahrnujících nátlak, násilí či pohrůžku násilím

Násilná kriminalita bez pochyb patří mezi nejzávažnější druhy kriminality, jelikož pachatelé útočí na základní hodnoty člověka – na jeho život, zdraví, a někdy též důstojnost a rozhodování o intimním životě (sexuální násilí, kterému jsem se již věnovala v minulé kapitole) nebo na svobodu rozhodování v obecném slova smyslu (např. vydírání).¹³⁵

Trestné činy, které zahrnují násilí či pohrůžku násilím, jsou buď takové, u kterých je *násilí přímo známkou skutkové podstaty* (např. loupež podle § 173 trestního zákoníku, krádež podle § 205 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku, nebezpečné vyhrožování podle § 353 trestního zákoníku atd.) či *násilí plyne z povahy trestného činu* nebo je s trestným činem spojeno (např. trestné činy proti životu a zdraví¹³⁶, trestné činy proti svobodě¹³⁷ a některé činy proti rodině a dětem jako týrání svěřené osoby podle § 198 trestního zákoníku či týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 trestního zákoníku).¹³⁸

Trestní řád nám přímo definici násilí nenabízí a ponechává vymezení tohoto pojmu na nauce a aplikační praxi. Obecně tedy pojem násilí můžeme charakterizovat jako „*fyzický útok na určitou osobu nebo věc*“.¹³⁹ Fyzické násilí může působit ve dvou naukou rozlišovaných podobách, a to jako *vis absoluta* (takové jednání, kdy složka vůle zcela chybí nebo se nemůže uplatnit, a tím pádem je jiné než žádané chování zcela vyloučeno např. osoba je svázána) či *vis compulsiva* (takové, které působí psychicky na jednání donucované osoby, takže ta se podrobuje nátlaku, tento nátlak se pak děje fyzickou silou např. bitím).¹⁴⁰ Trestní zákoník navíc výslovně stanovuje, že: „*Trestný čin je spáchán násilím i*

---

¹³⁵ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014, s. 13.

¹³⁶ Zejména se pak bude jednat o trestný čin vraždy podle § 140 trestního zákoníku ve stadiu pokusu, těžké ublížení na zdraví § 146 trestního zákoníku, ublížení na zdraví § 145 trestního zákoníku.

¹³⁷ Díl 1 hlava II trestního zákoníku.

¹³⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 38.

¹³⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 570.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 570.

*tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem.*¹⁴¹

Pohrůžkou násilí se rozumí psychické působení na vůli jiného, má povahu *vis absoluta* a hrozba může spočívat také v tom, že bude násilí směřovat vůči jiné osobě, než vůči tomu, na jehož vůli chce pachatel působit.¹⁴²

Novelou zákona o obětech byly také přidány trestné činy zahrnující nátlak. Ten jako znak skutkové podstaty žádného trestného činu uveden není, zvláštní část trestního zákoníku tento pojem zná pouze jako sexuální nátlak.¹⁴³ Proto bych formulačně poopravila vyjádření Gřivny a Válkové: „*Nátlak zde přitom nemusí být zákonným znakem trestného činu,*“ (nejen, že nemusí, ale ani jím být nemůže) „*postačí, že bude v konkrétním případě jeho průvodním jevem*“.¹⁴⁴ Z některých zdrojů lze vyčíst, že se tak bude jednat např. o oběti domácího násilí.¹⁴⁵

4.6.3. Oběti trestných činů z nenávisti (tzv. hate crimes)

Zvlášť zranitelnými oběťmi jsou beze sporu i oběti trestných činů z nenávisti, tedy takových, které byly spáchány „*pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob*“.¹⁴⁶ Mezi tyto trestné činy patří zejména trestný čin hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob dle § 355 trestního zákoníku, trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 trestního zákoníku, avšak také ty trestné činy, u nichž je motiv nesnášenlivosti vůči příslušníkům některé z uvedených skupin znakem kvalifikované skutkové podstaty, jako např. u trestného činu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 2 písm. f) trestního zákoníku.¹⁴⁷ Dle Gřivny a Válkové sem budou jistě patřit i

---

¹⁴¹ § 119 trestního zákoníku. Jedná se tak o případy, kdy je pachatel vyvolá či využije omyl oběti, např. je uspána prostředkem zamíchaným do pití atd.

¹⁴² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 571.

¹⁴³ Srov. § 186 trestního zákoníku, tento trestný čin spadá do trestných činů proti důstojnosti v sexuální oblasti.

¹⁴⁴ GŘIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, s. 197 - 198.

¹⁴⁵ Novela zákona o obětech trestných činů. *Zprávy Alfa9 - zpravodajství o legislativě a ekonomii* [online]. Dostupné z: <http://zpravy.alfa9.cz/absolutenm/templates/zprava.aspx?a=47263> [zobrazeno 6. 11. 2017].

¹⁴⁶ § 2 odst. 4 písm. d) zákona o obětech.

¹⁴⁷ GŘIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, s. 198.

oběti jiných trestných činů spáchaných z nenávisti, byť taková pohnutka nebude znakem skutkové podstaty trestného činu.¹⁴⁸

Jedním ze specifik této kriminality je, že spouštěcím mechanismem trestných činů z nenávisti jsou předem dané a fixní charakteristiky oběti, tedy rasové, náboženské, kulturní či jiné sociální rozdíly mezi pachatelem a obětí.¹⁴⁹ Oběti tak mají možnost pouze limitované či téměř žádné možnosti viktimologické prevence.¹⁵⁰ Proces viktimizace navíc dopadá nejen na bezprostřední, primární oběť (tj. na přímý terč útoku), ale navíc zasahuje i skupinu obyvatel, ke které oběť patří a kterou chtěl pachatel zastrašit (skutečný terč útoku), a v neposlední řadě i celý demokratický právní stát, jelikož trestné činy z nenávisti ho destabilizují tím, že narušují soužití jednotlivých skupin obyvatelstva.¹⁵¹

Za typické znaky hate crimes z pohledu viktimologie lze dle Čírtkové považovat nevztahovost, deindividuaci oběti, „symbolický přesah“ a skupinovou dynamiku násilí. U trestných činů z nenávisti jako u nevztahových deliktů zpravidla neexistuje mezi pachatelem a obětí žádná osobní vazba. Viktimizace oběti vyplývá ze znaků, které oběť nemůže změnit, a míří přímo na její identitu. Tím oběť zasahuje na velmi citlivém místě a má destruktivnější účinky, jelikož komplikuje běžné postupy intervence a pomoci obětem, Deindividuaci oběti způsobuje postoj pachatelů, které na oběti nahlíží, jako by byly „podřadnými lidmi“. Symbolický charakter hate crimes spočívá v „poselství“ těchto trestných činů i ostatním příslušníkům nenáviděné skupiny. Tím má větší rozptyl viktimizačních účinků, neboť zasahuje nejen oběť, ale i osoby jí blízké a další osoby ze stejné minority. Posledním zmiňovaným znakem je skupinové pozadí hate crimes, jelikož mohou vyvolávat skupinové konflikty (obvykle sloužící k získání dominance vlastní skupiny nad skupinou, která je terčem nenávisti).¹⁵²

---

¹⁴⁸ GŘIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, s. 198.

¹⁴⁹ HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI, 2008, s. 151.

¹⁵⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Zvláštnosti viktimizace u trestných činů z nenávisti. *Zpravodaj BKB*, 2008, č. 4, s. 5.

¹⁵¹ HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI, 2008, s. 151.

¹⁵² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Zvláštnosti viktimizace u trestných činů z nenávisti. *Zpravodaj BKB*, 2008, č. 4, s. 3 - 4.

4.6.4. Oběti trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny

Dalším požadavkem čl. 22 odst. 3 Směrnice bylo zařazení do skupiny zvláště zranitelných obětí i oběti organizované trestné činnosti. V českém právním řádu je organizovaná trestná činnost postihována trestním zákoníkem, ve kterém je legální definicí vymezen pojem organizovaná zločinecká skupina jako společenství „nejméně tři trestně odpovědných osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti.“¹⁵³ Pachatelem trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny je pak podle §107 odst. 1 trestního zákoníku ten, kdo spáchal úmyslný trestný čin jako její člen, vědomě se členem nebo v úmyslu jí napomáhat. Oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny pak tedy mohou charakterizovat jako fyzickou osobu, vůči které směřovalo nebo mělo směřovat trestní jednání právě takto zákonem specifikovaného pachatele.

Jak vyplývá z definice organizované zločinecké skupiny, jedná se o formu soustavné a plánované trestné činnosti, která se vyznačuje vysokou měrou společenské závažnosti. Organizovaná kriminalita se v mnohém liší od běžné kriminality a účinný boj s ní je velmi nesnadný. Vyznačuje se kromě v definici již uvedených znaků i vytvářením ochranných opatření a mechanismů, vysokým stupněm utajení, dispozíci s peněžními prostředky a technologiemi, což vše vede k tomu, že organizovaný zločin vyvolává silný pocit ohrožení u občanů.¹⁵⁴ Tyto aspekty jsou i jedním z důvodů, proč obětem trestných činů spáchaných ve prospěch organizované zločinecké skupiny hrozí vyšší riziko vzniku sekundární viktimizace. Dále to může být fakt, že oběti trestných činů jsou mnohdy vybírány plánovaně, systematicky a koordinovaně a mohou být vystaveny zavražďování,

---

¹⁵³ § 129 trestního zákoníku.

¹⁵⁴ COUFALOVÁ, Bronislava. Organizovaný zločin – vymezení pojmu. In JELÍNEK, Jiří (ed.). *Organizovaný zločin: (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty) : sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2014, trestní sekce*. Praha: Leges, 2014, s 34 - 35.

vydírání a mít strach z případné msty. Je proto nutné, aby k jejich ochraně jim byla poskytnuta zvláštní opatření.¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ VÁLKOVÁ, Helena, GRIVNA, Tomáš. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*. 2017, č. 9, s. 198.

5. Práva zvlášť zranitelných obětí v trestním řízení

Aby mohla být obětí a zvlášť zranitelným obětí trestných činů zajištěna účinná ochrana v trestním řízení musí disponovat souborem práv, která mohou v rámci řízení účinně vykonávat. Tato práva tvoří jádro zákona o obětech trestných činů a jsou uvedena v § 4 - § 37. Struktura této kapitoly bude kopírovat strukturu zákona o obětech trestných činů, budou v ní popsána jednotlivá práva obětí trestných činů, které samozřejmě náleží i obětí zvlášť zranitelným. Velká pozornost bude věnována právům, která náleží pouze zvlášť zranitelným obětí trestných činů.

5.1 Právo na poskytnutí odborné pomoci

Jelikož se oběti po spáchání (případně pokusu o spáchání) trestného činu musí s novou nastalou situací vyrovnávat a navracet se do normálního života, je třeba, aby se jim v této složité životní situaci dostalo adekvátní pomoci.

Odbornou pomocí se dle zákona o obětech rozumí „*psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací nebo restorativní programy*“¹⁵⁶ a je poskytována subjekty zapsanými v registru poskytovatelů¹⁵⁷. Psychologické a sociální poradenství jsou zpravidla službami poskytovanými na základě § 37 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, a jejich cílem je vypořádat se nastalým problémem a pomoci s řešením nepříznivé sociální situace.¹⁵⁸ Restorativní programy jsou jedním z prvků tzv. restorativní justice¹⁵⁹ a patří mezi ně mediace, rodinná konference apod. Dále zákonodárce odlišuje dva instituty, a to poskytování právní pomoci a poskytování právních informací. Důvodová zpráva detailnější rozlišení těchto dvou obsahově velmi

---

¹⁵⁶ §4 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

¹⁵⁷ Jsou jimi služby psychologického a sociálního poradenství, akreditované subjekty pro poskytování právních informací a restorativní programy, advokáti, kteří podali žádost o zapsání do registru poskytovatelů, a střediska Probační a mediační služby. Tento registr vede Ministerstvo spravedlnosti a každý má právo do něj bezplatně nahlížet (viz § 39, 47, 48 zákona o obětech trestných činů).

¹⁵⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 47.

¹⁵⁹ Z anglického restoration (neboli obnovení), jedná se o koncept trestního soudnictví, který je spíše než na represii zaměřen na obnovení vztahu mezi obětí a pachatelem a jeho začlenění zpět do společnosti. Pachateli se má také usnadnit rozhodnutí převzít odpovědnost za své činy a napravit škody. Obětím na druhé straně dát satisfakci za způsobenou újmu.

blízkých termínů bohužel nspecifikuje a uvádí pouze, že poskytování právní pomoci se řídí především zákonem č. 85/1996 Sb., o advokacii, a poskytování informací spočívá v podání informací o právní úpravě (děje se tak prostřednictvím akreditovaných subjektů a Probační a mediační služby).

Právní pomoc může být poskytována na žádost oběti bezplatně (za podmínek stanovených jiným právním předpisem) nebo za úplatu, pak však musí být poskytována jedinečně advokátem.¹⁶⁰ Tímto jiným právním předpisem je zejména trestní řád, který v § 51a umožňuje některým obětem, které jsou zároveň v postavení poškozeného, domoci se bezplatné právní pomoci zmocněnce.¹⁶¹ Musí však prokázat nedostatek prostředků na hrazení nákladů vzniklých přibráním zmocněnce. Novela zákona o obětech v tomto ohledu zvýšila standard ochrany zvláště zranitelných obětí, jelikož podle dosavadní úpravy i ony musely nedostatek prostředků prokazovat a bezplatná právní pomoc náležela bez dalšího pouze poškozeným mladším 18 let¹⁶². Nyní však nárok na bezplatnou právní pomoc poskytovanou zmocněncem mají všechny zvláště zranitelné oběti.¹⁶³

Je důležité, že poskytování pomoci není vázáno na zahájení trestního řízení, tedy může být poskytováno i před jeho zahájením, v jeho průběhu, ale i po skončení trestního řízení, dokud to vyžaduje jeho účel. To je pro oběti velmi přínosné, jelikož trestný čin může v jejich psychice zanechat velmi hluboké rány, se kterými se vyrovnávají i několik let.

Z pohledu zvláště zranitelných obětí nás dále zajímá § 5 zákona o obětech, kde je stanoveno jejich právo na bezplatnou odbornou pomoc. Jsou zde stanoveny tři podmínky, při jejichž splnění musí subjekty zapsané v registru poskytovatelů bez zbytečného odkladu bezplatnou pomoc poskytnout, ve druhém odstavci je však dodáno, že ji mohou poskytnout bezplatně i jiným obětem.

První podmínkou je, že se jedná o zvláště zranitelnou oběť, s výjimkou oběti trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku. Zákonodárce tu sice vyloučil přístup jedné významné a nemalé skupiny zvláště

---

¹⁶⁰ § 6 odst. 1 a 2 zákona o obětech.

¹⁶¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 53.

¹⁶² Za splnění podmínky, že není obětí trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 trestního zákoníku (viz níže).

¹⁶³ § 51a odst. 2 trestního řádu. I zde však platí podmínka, že se nejedná o oběti trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 trestního zákoníku (viz níže).

zranitelných obětí (jelikož jsou předmětem útoku tohoto trestného činu většinou děti) k bezplatné pomoci, ale dle mého názoru tak učinil správně, jelikož sledoval legitimní cíl, aby nebyly neúměrně zatěžovány povinné subjekty a stát. Dostatečnou ochranu přitom zajistil následnou zákonnou výzvou, že se nejedná o ty případy, kdy by zanedbáním povinné výživy vzniklo nebezpečí nouze nebo trvale nepříznivý následek.

Druhou podmínkou je podání žádosti, která nemusí mít písemnou podobu, může být i neformální.¹⁶⁴ Uvedené odpovídá praxi, neboť přílišná formalizace by dle mého názoru nesvědčila účelu zákona a poskytování pomoci by mohla neúměrně ztížit.

Skutečná potřeba pomoci je podmínkou třetí a poslední a posuzuje ji přímo poskytovatel odborné pomoci. Pokud bude oběti bezplatná pomoc odepřena, může se obrátit se stížností na Ministerstvo spravedlnosti podle § 45 odst. 4 zákona o obětech trestných činů.

Závěrem této podkapitoly bych ráda podotkla, že kromě odborné pomoci, kterou upravuje zákon, je neméně důležitá pomoc laická, tedy pomoc, která bude přicházet nejvíce z nejbližšího okolí oběti a její rodiny. Bohužel se tato pomoc často obětem nedostává ve správné podobě. Ač to není možná na první pohled tak zřejmé (a zákon o obětech o tomto problému mlčí), sekundární viktimizaci mohou způsobovat i oběti nejbližší lidé z jejího okolí (viz tabulku v kapitole 3.2.2 o zdrojích sekundární viktimizace). Okolí oběti se často dopouští chyb při komunikaci s ní (ať už se jedná o nabádání k tomu, aby na incident zapoměla, či předstírání jako by se nic nestalo) nebo tím, že se hovoru o kritickém incidentu vyhýbají.¹⁶⁵ Ovšem právě takové chování blokuje mechanismy přirozeného vyrovnání se oběti s traumatem a posiluje negativní dopad trestného činu na oběť.¹⁶⁶

Dle mého názoru by proto *de lege ferenda* měly mít přístup k odborné pomoci i nejbližší osoby oběti (především zvláště zranitelných obětí) k bezplatnému psychologickému poradenství například ve formě jednorázové

---

¹⁶⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 51.

¹⁶⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, VITOUŠOVÁ Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, s. 126.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 126.

konzultace, kde by jim byly doporučeny způsoby, jak mají s obětí správně komunikovat a jak ji podporovat při vyrovnávání se s traumatickým zážitkem.

5.2 Právo na informace

Právo na informace je jedním ze stěžejních práv oběti, jelikož podmiňuje efektivní využití dalších práv. U špatně informované, případně neinformované oběti by pak hrozilo znemožnění další realizace jejích práv, o kterých by se nedozvěděla. Pro lepší předcházení sekundární újmy je pro oběť také důležité, aby jí byly poskytovány aktuální informace o stavu trestního řízení nebo o tom, jestli se obviněný nachází na svobodě. Je také nutno podotknout, že regulace se týká nejen obsahu informací, které mají být oběti poskytnuty, ale i způsobu a náležité formy sdělování s ohledem na konkrétní případ.

Subjekty, které mají zákonem uloženou povinnost informace obětem poskytovat, jsou Policie České republiky, policejní orgán, státní zástupce, subjekt zapsaný v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, ale také v některých případech jiné orgány veřejné moci (například obecní policie, Vězeňská služba atd.) nebo zdravotnická zařízení. Zákon o obětech v § 8 - 11 uvádí detailní výčet informací, které tyto subjekty poskytují, a jelikož se jedná o rozsáhlý objem, budu jmenovat pouze některé nejdůležitější. Oběť musí být poučena například o tom, kde může podat trestní oznámení, na které subjekty se může obrátit s žádostí o odbornou pomoc (a za jakých podmínek bude poskytnuta bezplatně), o průběhu, etapách a stavu trestního řízení, za jakých podmínek a v jakém rozsahu má právo na peněžitou pomoc, na jaké nejbližší azylové domy, intervenční centra nebo poskytovatele zdravotních služeb se může obrátit a také, jak již bylo zmíněno výše, o informacích v souvislosti s pobytem obviněného resp. odsouzeného (propuštění, uprchnutí...).

Zákonodárce rovněž uvádí, které informace je třeba oběti sdělit i bez žádosti¹⁶⁷, které na žádost¹⁶⁸, a také rozlišuje informace na ty, které musí být poskytnuty v písemné i ústní formě, a na ty, které stačí sdělit alespoň písemně¹⁶⁹.

---

¹⁶⁷ Zde se jedná o základní informace, které musí každá oběť při prvním kontaktu s vyjmenovanými institucemi obdržet, aby mohly s obětí pracovat další subjekty, jako jsou orgány činné v trestním řízení (např. informace o tom, kde podat trestní oznámení), subjekty poskytující oběti odbornou pomoc, azylové domy, poskytovatelé zdravotních služeb apod.

V § 12 zákona o obětech je pamatováno na oběti, které neovládají český jazyk. Jako velmi přínosné se mi jeví, že toto ustanovení bylo novelou zákona o obětech uvedeno do souladu se čl. 7 odst. 3 Směrnice, jelikož zavádí povinnost poskytnout oběti pravomocné rozhodnutí, kterým se trestní řízení končí (případně na žádost i jeho odůvodnění) v jazyce, o němž oběť prohlásí, že mu rozumí.

Mimořádně důležitým aspektem práva na informace je způsob a rozsah sdělování informací. Je třeba oběť informovat srozumitelným způsobem i opakovaně, pokud o informace znovu požádá,¹⁷⁰ se zohledněním jejího věku, rozumové a volní vyspělosti, gramotnosti a zdravotního stavu včetně psychického stavu. Toto ustanovení je obzvláště důležité pro zvláště zranitelné oběti, kterým je potřeba například pro jejich nízký nebo vysoký věk nebo psychické rozrušení podávat informace s maximálním zohledněním toho, aby byly schopny podávané informace řádně pochopit. I důvodová zpráva uvádí, že dítě je třeba „*poučit s ohledem na jeho věk, rozumovou a mravní vyspělost. Není-li schopno informacím porozumět, má zákonného zástupce, kterému se informace poskytnou. V případě rozporu mezi zájmem dítěte a zákonného zástupce, jsou informace poskytnuty ustanovenému opatrovníkovi.*“¹⁷¹

Rozsah sdělovaných informací musí odpovídat konkrétním potřebám oběti s ohledem na povahu a závažnost trestného činu a oběť trestného činu se může sama rozhodnout, že nechce být informována vůbec¹⁷² (prohlášení o tom, že nechce být informována, přitom může být kdykoli vzato zpět). O toto ustanovení byl § 13 zákona o obětech rozšířen novelou, což je dle mého názoru velmi dobře.

---

¹⁶⁸ Tyto informace již nejsou pro oběť esenciální, aby musely být nutně poskytovány všem obětem, ale pro některé z nich mohou být velmi důležité a je potřeba, aby k nim oběť měla snadný přístup. Jsou to např. informace o stavu trestního řízení a o pobytu obviněného/obžalovaného.

¹⁶⁹ GRIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 104.

¹⁷⁰ MÜLLER, Jan. O aplikaci zákona o obětech trestných činů: co přináší praxe, 2. část. *Právo a rodina*. 2016, č. 9, s. 19.

¹⁷¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6nbvl5shu> [zobrazeno 15. 4. 2017].

¹⁷² Orgány činné v trestním řízení pak mají povinnost toto přání oběti dodržovat, výjimkou je poskytnutí informací které oběť potřebuje, aby mohla řádně uplatňovat práva poškozeného v trestním řízení (např. právo navrhnout, aby soud uložil obžalovanému v odsuzujícím rozsudku povinnost nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení) Srov. GRIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, s. 198.

Nicméně v § 8 stále zůstává neobratně formulovaná povinnost „při prvním kontaktu“ oběti sdělit určitý obsah informací. Musí tak být učiněno ihned a najednou, čímž dojde k zahlcení oběti informacemi, a navíc někdy není ani možné v této fázi ji přesně instruovat například, u kterého konkrétního orgánu by měla získat další informace (kvůli určení místní a věcné příslušnosti) apod.¹⁷³ Stejně jako Jelínek, Kozák nebo Jílovec se proto domnívám, že by tato formulace měla být *de lege ferenda* nahrazena spojením „od prvního kontaktu s příslušným orgánem bez zbytečného odkladu“ a tím ještě prohlouben individuální přístup k obětem a zvýšen stupeň jejich ochrany.¹⁷⁴

Cílem by mělo být nezahltit oběť informacemi, které v prvních chvílích po prožití traumatizujícího zážitku není subjektivně schopna vnímat. Je důležité, aby byla správně vyhodnocena situace oběti s ohledem na její konkrétní potřeby a povahu a závažnost trestného činu, a byly jí sdělovány pouze informace pro ni relevantní (např. není nutné sdělovat oběti, která není zraněná, na kterého nejbližšího poskytovatele zdravotních služeb se může obrátit apod.) Zvláště je třeba se vyvarovat čistého formalismu, kdy oběť pouze podepisuje předem vytištěné formuláře, aby byla splněna zákonem uložená informační povinnost, bez toho, aby jí byl vysvětlen jejich obsah a ona skutečně porozuměla sdělovaným informacím.

Jako názorný příklad bych převzala příběh z poradny pro oběti trestných činů, na kterou se telefonicky obrátila seniorka, která podvodem přišla o svoje celoživotní úspory. Vypověděla, že na policii, kde byla vypovídat, se jí sice poučení dostalo, ale nerozuměla mu, a obdržela nějaké papíry, kde byla spousta informací, ale také jim vůbec nerozuměla a nevěděla, co má dělat. V poradně si se seniorkou domluvili osobní schůzku, na které, po detailnějším zjištění její situace, bylo zřejmé, že vysvětlování všech důležitých informací pro trestní řízení nepostačí a pouze by tuto paní dále zatěžovalo. Byla jí nabídnuta pomoc formou zmocněnce, který se například účastnil výslechu obviněného a podvedené paní.

---

¹⁷³ KOZÁK, Vítězslav, JÍLOVEC, Michal. Nad praktickými nedostatky právní úpravy obětí trestných činů. In HOFERKOVÁ, Stanislava, RASZKOVÁ, Tereza (ed.). *III. Kriminologické dny. Sborník příspěvků z konference konané v Hradci Králové ve dnech 19. a 20. ledna 2015*. Hradec Králové: Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, 2015, s. 249.

¹⁷⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 61

Ve všech fázích trestního řízení bylo potřeba seniorce vysvětlovat, co se děje a proč (např. co přinese možnost prostudovat spis, jaké jsou lhůty, jak bude rozhodováno o náhradě škody). „*Podávané informace jí sloužily nejen k možnosti ověřovat si, že jsou využívány všechny zákonné možnosti k uplatnění jejích práv, ale především k uklidnění (věděla, že když se děje něco, čemu nerozumí, je jí to poradcem vysvětleno a hlavně není na problém sama).*“¹⁷⁵

I když tento příklad má přesah a dokazuje také, jak důležitá je role zmocněnce v trestním řízení (viz kapitolu 5.1), chtěla jsem jím především ilustrovat potřebu správného sdělování informací. Tím spíše je třeba dbát konkrétní situace a psychického stavu oběti, jedná-li se o oběť zvláště zranitelnou.¹⁷⁶ Policista sice seniorce zřejmě rozsáhlé penzum informací poskytl, nicméně bylo třeba se navíc ujistit, zda jim poučovaná osoba skutečně rozumí. Také měl více zdůraznit možnost obrátit se na některý subjekt poskytující pomoc a případně předat i důležité kontakty. Tyto subjekty jsou pak schopny s oběťmi lépe pracovat a individuálně zajistit jejich ochranu, jako v uvedeném případě.

5.3 Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím

Práva na ochranu před hrozícím nebezpečím nalezneme v § 14 zákona o obětech trestných činů. Zákonodárce nám zde nezavádí žádná nová práva pro oběti, pouze práva již obsažená v jiných právních předpisech zde pro přehlednost a lepší dostupnost pro adresáty této normy shrnuje. Je však otázkou, zda tento přístup je správný. Není zde odkázáno na konkrétní ustanovení zákonů, pouze jsou zde v poznámce pod čarou odkazy na zákony jako celky (např. zákon o policii, celní zákon, občanský soudní řád etc.), což právnímu laikovi nepřiblíží, která jeho konkrétní práva jsou předmětnými zákony chráněna (pokud nedisponuje hlubšími znalostmi těchto zákonů či komentářové literatury).

Z hlediska zvláště zranitelných obětí bych se zde chtěla zaměřit především na odstavec třetí, kde je odkazováno na úpravu vykázaní osoby ze společného

---

¹⁷⁵ MÜLLER, Jan. O aplikaci zákona o obětech trestných činů: co přináší praxe, 2. část. *Právo a rodina*. 2016, č. 9, s 22 - 24.

¹⁷⁶ Jako zvláště zranitelná oběť mohla být nejspíše klasifikována, jelikož se jednalo o osobu vysokého věku (75 let), a právě její vysoký věk byl příčinou, že se již tak dobře neorientovala ve všech aspektech trestního řízení ve srovnání s ostatními členy společnosti. Autor tohoto článku tuto klasifikaci nemohl provést, jelikož článek pochází z roku 2016, tedy z doby před přijetím novely zákona o obětech, která do kategorie zvláště zranitelných obětí seniory zařadila.

obydlí. Je určen na ochranu obětem, které budeme moci převážně zařadit do kategorie zvláště zranitelných, neboť jejich vyšší míra zranitelnosti je zde dána vztahem k pachateli trestného činu, případně i závislostí na něm.

Tento institut je upraven v § 44 - § 47 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále jen „zákon o Policii“). Vykázání je možné použít, pokud lze důvodně předpokládat, zejména vzhledem k předcházejícím útokům, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu a zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti na osobě, se kterou obývá společný byt nebo dům, tedy tak zvaného domácího násilí.¹⁷⁷ Má povahu faktického zásahu a Policie k tomuto kroku může přistoupit i proti vůli ohrožené osoby, jelikož není vyžadován její souhlas.¹⁷⁸ Vykázání trvá 10 dnů a tato doba je stanovena pevně, nemůže tedy být zkrácena ani obětí.¹⁷⁹ Vzhledem k délce trvání vykázání se tedy nejedná pouze o bezprostřední zásah proti určitému, ať již provedenému či hrozícímu útoku, ale oběti je zde dána potřebná doba, během které si může ujasnit svoji situaci.¹⁸⁰ Oběť je chráněna nejen tím, že vykázaná osoba nesmí vstupovat do společného obydlí, ale musí se zdržet i navazování jakýkoli kontaktů, a to nejen fyzických, ale i prostřednictvím telefonu, e-mailů atd.¹⁸¹ Dále se musí oběti dostat od policisty poučení o možnosti podat návrh na vydání předběžného opatření (o němž se budu záhy zmiňovat) a využití psychologických, sociální a jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí.¹⁸² To že jde o institut potřebný, pro oběti prospěšný a Policií ČR využívaný dokazuje i fakt, že za deset let jeho existence v českém právním řádu bylo zaznamenáno celkem 11 577 případů vykázání, tzn. přibližně dva až tři případy denně.¹⁸³

---

¹⁷⁷ § 44 zákona o Policii.

¹⁷⁸ ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 133.

¹⁷⁹ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 176-192.

¹⁸⁰ STRÍLKOVÁ Patricie, FRYŠTÁK Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, s. 73.

¹⁸¹ Srov. § 45 odst. 1 písm. b) a c) zákona o Policii.

¹⁸² § 46 zákona o Policii.

¹⁸³ VITOUŠOVÁ, Petra. Deset let institutu „vykázání“ v České republice. *Zpravodaj BKB*, 2017, č. 1, s. 22 - 23.

Institutem podobným, nikoli však nezbytně na vykázaní navazujícím příp. jím podmíněným, je soubor předběžných opatření v civilním právu¹⁸⁴ na ochranu ve věcech domácího násilí podle ustanovení § 400 až § 414 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Je vydáváno na návrh oběti, jež je vystavena násilí ze strany osoby, se kterou sdílí společnou domácnost, nebo je sledována a pronásledována. Předběžným opatřením se lze domáhat toho, aby osoba dopouštějící se výše popsaného nežádoucího chování musela společné obydlí opustit a nemohla do něj vstupovat, musela se zdržet nežádoucího setkávání s obětí, zdržet se nežádoucího sledování a obtěžování. Předběžné opatření trvá měsíc, ale může být i prodlouženo, ovšem pouze na dobu nezbytně nutnou. Jelikož se však, jak i z názvu tohoto institutu vyplývá, jedná o prozatímní úpravu poměrů, bylo třeba stanovit i maximální možnou dobu trvání předběžného opatření na 6 měsíců od jeho vydání.¹⁸⁵

V § 14 odst. 7 zákona o obětech trestných činů jsou jako další nástroje zmíněna předběžná opatření v trestním řízení. Do trestního řádu byla zavedena novelou provedenou zákonem o obětech trestných činů v podobě § 88b až §88c trestního řádu. V § 88c jsou taxativně vyjmenována, přičemž pro zvláště zranitelné oběti jsou důležité obzvláště zákaz styku s obětí, ale i s osobami jí blízkými, zákaz vstupu do společného obydlí a jeho bezprostředního okolí, případně i zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě. Jde o takový nástroj trestního práva, který má oběť chránit jak před prohlubováním primární viktimizace, tak i před viktimizací sekundární nebo opakovanou.¹⁸⁶ Představují okruh povinností, které lze obviněnému uložit v průběhu trestního řízení, tedy již od zahájení trestního stíhání, a trvají, dokud to vyžaduje jejich účel, nejdéle však do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, jímž řízení končí.¹⁸⁷ Účel mají podobný jako předběžná opatření podle civilního práva a při jejich ukládání je třeba přihlídnout i k opatřením, která byla již obviněnému uložena podle jiného

---

¹⁸⁴ Na předběžná opatření dle civilního práva zákon o obětech trestných činů odkazuje v § 14 odst. 4.

¹⁸⁵ MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 723.

¹⁸⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 250.

¹⁸⁷ JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5, s. 27.

právního předpisu.¹⁸⁸ Na rozdíl však od předběžných opatření podle civilního práva, pokud obviněný se „*dopustí závažného jednání, aby zmařil výkon předběžných opatření, může být toto jednání kvalifikováno jako trestný čin maření úředního rozhodnutí a vykázaní.*“¹⁸⁹

Pro oběti domácího násilí a nebo stalkingu, které lze také často klasifikovat jako zvláště zranitelné, je důležitou změnou i transpozice směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/99/EU ze dne 13. 12. 2011, o evropském ochranném příkazu. Byla provedena novelou zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a do zákona o obětech trestných činů se promítla přidáním § 14 odst. 8, který na tento zákon odkazuje. Jedná se o institut, který oběť chrání i v případě, že se v rámci Evropské unie přestěhuje do jiného členského státu. Oběti je zaručena kontinuita ochrany před trestným činem, „*který může ohrozit její život, zdraví, svobodu nebo lidskou důstojnost*“.¹⁹⁰ Podezřelému, obviněnému nebo odsouzenému se v tomto ustanovení ukládá zákaz vstupu do určitých míst nebo vymezených oblastí, které chráněná osoba navštěvuje, nebo kde pobývá, zákaz nebo omezení styku s obětí (a to včetně komunikace prostřednictvím elektronických sítí) a zákaz nebo omezení týkající se přiblížení k chráněné osobě na blíže než stanovenou vzdálenost. K vydání evropského ochranného příkazu je potřeba splnit podmínku, že ve vydávajícím státě již bylo přijato obdobné ochranné opatření.¹⁹¹ Nejedná se pouze o krok, který povede k další integraci, ale především je přínosem pro oběti, které v dalším státě nemusí znovu podstupovat proces k vydání ochranného opatření, a být vystaveny riziku nebo prohlubování sekundární viktimizace.

Mezi další instituty chránící oběti před hrozícím nebezpečím patří provedení úkonu nebo přijmutí opatření subjekty v zákoně vyjmenovanými¹⁹² (jedná se např. o zajištění osoby, zajištění, odstranění a zničení věci, použití

---

¹⁸⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. §1-156. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1248.

¹⁸⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 260.

¹⁹⁰ § 341 odst. 2, zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

¹⁹¹ Komentář: K navrhovanému rozšíření ochrany obětí trestných činů v rámci EU. *Právní prostor* [online]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/k-komentar-k-navrhovanemu-rozsireni-ochrany-obeti-trestnych-cinu-v-ramci-eu> [zobrazeno 29. 3. 2017].

¹⁹² Policisty, celníky, příslušníky Vězeňské služby, vojenskými policisty a strážníky obecních policií.

donucovacích prostředků atd.) a právo oběti na krátkodobou ochranu.¹⁹³ Jelikož je svědecká výpověď oběti často klíčovým důkazním prostředkem, je potřeba zajistit jí i případně dalším svědkům také náležitou ochranu podle zákona č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, nebo utajení podoby a totožnosti svědka podle § 55 odst. 2 trestního řádu.¹⁹⁴

5.4 Právo na ochranu soukromí

Stejně jako právo na ochranu před hrozícím nebezpečím je i právo na ochranu soukromí v zákoně o obětech trestných činů upraveno jen velmi stroze. Ochranu soukromí zákon zužuje pouze na dvě oblasti, a to na zveřejňování informací o totožnosti obětí a poskytování osobních údajů obětí. Přitom soukromí je jako jedno ze základních práv chráněno i čl. 7 odst. 1 Listiny, jenž stanoví, že *„nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena,“* a v širším smyslu je upraveno i čl. 10 odst. 2 Listiny: *„Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.“*¹⁹⁵ V pojetí Ústavního soudu je právo na ochranu osobního soukromí *„právem fyzické osoby rozhodnout podle vlastního uvážení zda, popř. v jakém rozsahu a jakým způsobem mají být skutečnosti jejího osobního soukromí zpřístupněny jiným subjektům a zároveň se bránit (vzepřít) proti neoprávněným zásahům do této sféry ze strany jiných osob.“*¹⁹⁶ I z tohoto hlediska se proto jedná se o velmi důležitou formu ochrany, jelikož medializací trestného činu se oběť dostává do popředí zájmu veřejnosti a pokud je provedena nešetrným způsobem, je zde velká pravděpodobnost sekundární viktimizace. Zvlášť velký důraz na toto právo je třeba klást vzhledem k věku oběti či povaze spáchaného trestného činu.¹⁹⁷

Zákaz zveřejňování informací o totožnosti oběti je upraven pouze odkazem na trestní řád (viz § 15 zákona o obětech trestných činů). Příslušnými ustanoveními trestního řádu jsou § 8a - 8d upravující poskytování informací o trestním řízení a osobách na něm zúčastněných. S ohledem na zvlášť zranitelné

---

¹⁹³ § 14 odst. 1, 2 zákona o obětech.

¹⁹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 100.

¹⁹⁵ Listina základních práv a svobod (publikováno jako zákon č. 2/1993 Sb.).

¹⁹⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 517/99 ze dne 1. 3. 2000.

¹⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. §1-156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 156.

oběti je důležité především ustanovení § 8b odst. 2 trestního řádu, které zakazuje zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti poškozeného, který je osobou mladší 18 let (tedy dítětem) nebo na něm byl spáchán trestný čin obchodování s lidmi, některý z trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, některý z trestných činů, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím (zde se jedná např. o pokus vraždy, některý z trestných činů, kterým byla způsobena těžká újma na zdraví, týrání svěřené osoby, týrání osoby žijící ve společném obydlí), případně trestný čin únosu dítěte a osoby stížené duševní poruchou, či nebezpečného pronásledování.

Ustanovení § 8 odst. 3 trestního řádu dále tento zákaz specifikuje i na zveřejňování snímků, obrazových a zvukových záznamů nebo jiných informací o průběhu hlavního líčení nebo veřejného zasedání, ze kterých by bylo možno zjistit identitu výše jmenovaných poškozených. Též nesmí být ve sdělovacích prostředcích zveřejněn pravomocný rozsudek s uvedením jména a bydliště tohoto poškozeného a předseda senátu může s přihlédnutím k osobě poškozeného nebo povaze a charakteru trestného činu rozhodnout o dalších omezeních spojených se zveřejněním rozsudku, a to za účelem ochrany zájmů poškozené osoby.¹⁹⁸

V tomto díle v § 16 zákon o obětech trestných činů dále upravuje poskytování osobních údajů oběti. Na žádost oběti, jejího zmocněnce, zákonného zástupce opatrovníka nebo důvěrníka se údaje o jejich bydlišti, povolání, osobních, rodinných a majetkových poměrech vedou tak, aby se s nimi mohly seznamovat pouze orgány činné v trestním řízení, policisté a úředníci Probační a mediační služby činní v dané věci. Jedná se o preventivní povinnost vést tyto údaje na žádost odděleně od spisu, a to bez ohledu na to, jestli ze strany obviněného těmto osobám hrozí nějaké reálné nebezpečí či nikoliv.¹⁹⁹ Toto opatření slouží tedy k ochraně nejen zvláště zranitelné oběti, ale i ostatních obětí trestných činů a osob s nimi spojených před nebezpečím, vyhrožováním a zastrašováním ze strany osoby, proti níž se trestní řízení vede a případně i jiných

---

¹⁹⁸ § 8b odst. 4 trestního řádu.

¹⁹⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 104.

osob.²⁰⁰ Tyto údaje je pak možné zpřístupnit pouze tehdy, je-li to nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení nebo pro řádné uplatnění práva na obhajobu osoby, proti níž se trestní řízení vede.²⁰¹

5.5 Právo na ochranu před druhotnou újmou

Dalším souborem práv oběti, které ji chrání v rámci trestního řízení, je právo na ochranu před druhotnou újmou obsažené v § 17 až § 22 zákona o obětech. Ke vzniku druhotné újmy dochází v rámci procesu sekundární viktimizace v souvislosti s reakcí okolí, tedy jednotlivců a institucí, na oběť a jsou to všechny vedlejší negativní důsledky trestného činu (viz kapitolu 3.2.2). Pro účely zákona o obětech trestných činů zákonodárce druhotnou újmu vymezuje legální definicí, která stanovuje, že jde o újmu, která „*nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.*“²⁰² Zákon o obětech druhotnou újmu definuje úžeji než je vymezena z hlediska viktimologického, oběť je však třeba chránit před veškerým sekundárním zraňováním (nicméně jiné právní zakotvení není možné).

Sekundární příp. opakovaná viktimizace může nastat, pokud se oběť dostane s pachatelem do kontaktu. Müller ze své osobní zkušenosti role zmocněnce publikuje případ seniorky²⁰³, ze které pachatel podvodně vylákal 40 000 Kč, a která do kontaktu s pachatelem přišla při čekání na hlavní líčení.²⁰⁴ Popisovala, že byla přítomností obžalovaného konsternována, měla sevřené hrdlo a prožívala vnitřní neklid, a kdyby nebylo přítomnosti důvěrníka, ani by asi nemohla nic vypovídat.²⁰⁵ Na tomto příkladu jsem chtěla ilustrovat, jak může

---

²⁰⁰ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014, s. 192.

²⁰¹ § 16 věta poslední zákona o obětech.

²⁰² § 2 odst. 5 zákona o obětech.

²⁰³ Případ této seniorky jsem již blíže rozvedla v kapitole 5.2.

²⁰⁴ MÜLLER, Jan. O aplikaci zákona o obětech trestných činů: co přináší praxe, 3. část. *Právo a rodina*. 2016, č. 10, s. 14.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 18.

rozrušení oběti mít vliv na její schopnost vypovídat, případně i uplatňovat svá práva.

Je tedy stanoveno právo oběti a osoby blízké této oběti v kterémkoli stadiu trestního řízení (případně i před jeho zahájením) podat žádost, aby při úkonech, kterých se účastní, byla „*učiněna potřebná opatření k zabránění kontaktu oběti s osobou, kterou označila za pachatele, která je podezřelá ze spáchání trestného činu, nebo proti níž se vede trestní řízení.*“²⁰⁶ Důvodem, proč je nutno kontaktu zamezit, je nejen, jak již bylo řečeno, ochrana před druhotnou a opakovanou viktimizací, ale také ochrana před zastrašováním a mstou ze strany pachatele (osobu blízkou oběti je tedy též potřeba chránit, jelikož se také může stát předmětem zastrašování a odvety, a způsobení újmy této blízké osobě může způsobit i újmu oběti samotné).²⁰⁷

Pokud se jedná o zvláště zranitelnou oběť, žádosti o zabránění kontaktu musí být vyhověno (žádosti osoby blízké zvláště zranitelné oběti již povinnost vyhovět není). Výjimkou, kdy žádosti zvláště zranitelné oběti nemusí být vyhověno, je, pokud to vylučuje povaha prováděného úkonu (např. konfrontace). Ale i tehdy jsou příslušné orgány povinny zamezit kontaktu²⁰⁸ před započítím a po skončení úkonu.

Jedním z častých momentů trestního řízení, kdy může dojít ke vzniku druhotné újmy, je podání vysvětlení a výslech oběti. Tyto úkony jsou pro oběť samy o sobě stresující, jelikož je nucena znovu si trestný čin vybavovat a popisovat jej cizím osobám. Proto byla v zákoně zakotvena taková pravidla, která průběh podání vysvětlení a výslechu regulují, aby při nich docházelo k minimální újmě. Jedno z těchto pravidel se týká kladení otázek směřujících do intimní oblasti. Ty mohou být položeny pouze, je-li to nezbytné pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení, je třeba je pokládat zvláště šetrně, ohleduplně, zohledňujíc věk, osobní zkušenosti a (momentální) psychický stav oběti, a takovým způsobem, aby výslech nemusel být opakován. Zákon o obětech tak

---

²⁰⁶ § 17 odst. 1 zákona o obětech.

²⁰⁷ GRIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, s. 199.

²⁰⁸ Kontaktem se zde podle Jelínka rozumí nejen přímý fyzický kontakt, ale i takový kontakt, který umožňuje vzájemné pozorování *in natura* (tím tedy není např. kontakt při využití audiovizuálního zařízení).

poskytuje větší ochranu obětem, než kterou jim přiznává trestní zákoník²⁰⁹ a uplatní se jako *lex specialis*.

Dalším prostředkem, jak zabránit sekundární viktimizaci při podání vysvětlení a výsledku, a jak naplnit zásadu zvláštního přístupu k obětem trestných činů²¹⁰, je možnost oběti požádat, aby tyto úkony byly provedeny osobou stejného nebo opačného pohlaví. Zvláště zranitelná oběť má navíc právo zvolit si i tlumočníka určitého pohlaví a její žádosti (jak v případě volby pohlaví vyslychajícího tak i tlumočníka) je nutné vyhovět, nebrání-li tomu důležité důvody.

Chtěla bych zdůraznit, že zvláště zranitelné oběti je při podání vysvětlení a výsledku nutné věnovat zvláštní ochranu, kterou zakotvuje § 20 zákona o obětech. Důvodová zpráva uvádí, že výslech zvláště zranitelných osob je založen na několika základních pravidlech (která platí jak pro výslech, tak pro podání vysvětlení). Prvním z nich je zásada individuálního přístupu, tedy že je nutné ji vyslychat obzvláště citlivě a s ohledem na konkrétní okolnosti, které ji činí zvláště zranitelnou. Druhým je, že výslech provádí (je-li to možné) osoba k tomu vyškolená, v prostorách pro tento účel upravených či přizpůsobených, přičemž vyšší ochrana je zde zaručena dětem, které by měla zpravidla²¹¹ vyslychat osoba k tomu vyškolená. Třetím pravidlem je, že výslech má být prováděn tak, aby nemusel být opakován (v případě, že k tomu dojde, by ho měla vést stejná osoba). Poslední pravidlo stanoví, že na žádost zvláště zranitelné oběti se při výslechu učiní opatření, aby neměla vizuální kontakt s osobou podezřelou (jde zejména o využití audiovizuální techniky).²¹² Toto opatření neslouží pouze k zabránění sekundární viktimizaci, ale mělo by také přispět k co největší objektivitě výpovědi oběti o trestném činu a osobě pachatele.²¹³

---

²⁰⁹ Srov. § 101 odst. 2 a 3 trestního řádu.

²¹⁰ Je zakotvena v § 3 odst. 2 zákona o obětech a stanoví, že podle možností mají orgány činné v trestním řízení vycházet oběti vstříc, tj. zohledňovat její potřeby.

²¹¹ Výjimku tvoří případy, kdy se jedná o úkon neodkladný a vyškolenou osobu nelze zajistit.

²¹² Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6nbvl5shu> [zobrazeno 15. 4. 2017].

²¹³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 114.

Jak již bylo zmíněno na začátku kapitoly u případu podvedené seniorky, důležitou oporou pro ni byla přítomnost důvěrníka.²¹⁴ Právo oběti, aby ji k úkonům trestního řízení a k podání vysvětlení doprovázel důvěrník, je upraveno § 21 odst. 1 zákona o obětech. Důvěrníkovi není umožněno zasahovat do průběhu úkonu a ve výjimečných případech je možné důvěrníka z účasti na úkonu dokonce i vyloučit, a to pokud by jeho přítomnost narušovala průběh úkonu, nebo ohrozila dosažení účelu úkonu.²¹⁵ Jedná se o takovou situaci, kdy by mohla být narušena schopnost oběti vypovídat o důležitých skutečnostech (např. přítomnost rodiče u výsledku dítěte o nepříjemných sexuálních zážitcích apod.)²¹⁶. Jeho úlohou je poskytovat oběti zejména psychickou pomoc. Důležitost tohoto institutu bych chtěla vyzdvihnout především pro zvláště zranitelné oběti, jelikož právě ty psychickou podporu osoby, které důvěřují, v průběhu trestního řízení obzvláště potřebují.

Nově zavedeným institutem převzatým z anglosaské právní úpravy je tzv. *victim impact statement*, neboli jazykem zákonodárce *prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její dosavadní život*.²¹⁷ Jeho prostřednictvím má oběť bez ohledu na druh a povahu trestného činu možnost v kterémkoli stadiu trestního řízení učinit (ústní či písemné) prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na její dosavadní život.²¹⁸ Účelem tohoto institutu není pouze dát právo oběti se k dopadům trestného činu vyjádřit, ale má ji i napomoci se s trestným činem psychicky vypořádat, a pachatele má vést k uvědomění si následků svého činu. V neposlední řadě je také důležitým vodítkem pro orgány činné v trestním řízení při hodnocení závažnosti trestného činu a k určení přitěžujících a polehčujících okolností, kdy především soud by měl k němu přihlížet při ukládání konkrétního druhu a výše trestu (individualizace trestu) a při rozhodování o uplatněném nároku oběti na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

---

²¹⁴ Dle § 21 odst. 2 zákona o obětech může být důvěrníkem „fyzická osoba způsobilá k právním úkonům, kterou si oběť zvolí“. „Důvěrník může být zároveň zmocněncem oběti. Důvěrníkem nemůže být osoba, která má v trestním řízení postavení obviněného, obhájce, svědka, znalce nebo tlumočnicka.“

²¹⁵ § 21 odst. 4 zákona o obětech.

²¹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 118.

²¹⁷ GRIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 4, s. 83 - 87.

²¹⁸ § 22 zákona o obětech.

5.6 Právo na peněžitou pomoc

Poskytnutí peněžitě pomoci od státu je dalším velmi důležitým právem oběti trestného činu, jelikož poznatky z praxe ukazují, že jedním z nejcitelnějších problémů, do kterých se oběť v důsledku spáchání trestního činu dostane, je nedostatek finančních prostředků (například z důvodu dočasného výpadku příjmů kvůli pracovní neschopnosti, nutnosti vynaložení finančních prostředků na léčení atd.).²¹⁹

Tato problematika byla do přijetí zákona o obětech upravena v zákoně o poskytnutí peněžitě pomoci (viz kapitolu 1.2). Zákon o obětech v zásadě tuto úpravu přebíral, ale na základě dosavadních zkušeností s aplikací zákona a společenských potřeb ji také z části novelizoval.

Pro zvláště zranitelné oběti bylo důležitou změnou rozšíření okruhu příjemců peněžitě pomoci o oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a o děti, které jsou obětí trestného činu týrání svěřené osoby, pokud jim vznikla nemajetková újma.²²⁰ Zákonodárce však nebyl v ustanovení § 24 odst. 1 písm. d) zákona o obětech naprosto formulačně přesný, jelikož strohé spojení „*trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti*“ musíme vykládat s ohledem na smysl ustanovení, objekty trestných činů a účel poskytování peněžitě pomoci šířeji než pouze na trestné činy podle hlavy III. zvláštní části trestního zákoníku (viz kapitolu 4.6.1).²²¹

Další změnou bylo rozšíření i o okruh některých osob pozůstalých, které budou mít na odškodnění právo.²²² Kromě obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, dětí, které jsou obětí trestného činu týrání svěřené osoby a některých osob po obětech pozůstalých, jsou ve vymezeném okruhu oprávněných žadatelů i oběti, kterým bylo v důsledku trestného činu ublíženo na zdraví, nebo byla způsobena těžká újma na zdraví. Oproti zákonu o poskytování

---

²¹⁹ DANKOVÁ, Katarína, PELC, Vladimír. *Právní pomoc obětem trestných činů*. Praha: CSSP, 2014, s. 48.

²²⁰ JELÍNEK, Jiří, GRÍVNA, Tomáš a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 151.

²²¹ JELÍNEK, Jiří, PELC, Vladimír. Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 11, s. 19 - 23.

²²² Viz § 24 odst. 1 písm. c) zákona o obětech: „*právo na peněžitou pomoc má soba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem, registrovaným partnerem, dítětem nebo sourozencem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu.*“

peněžité pomoci došlo zákonem o obětech i ke zvýšení paušálních částek odškodnění.

Primárním účelem poskytnutí peněžité pomoci uvedeným v zákoně o obětech v § 25 je překlenutí zhoršené sociální situace způsobené oběti trestným činem. Obětem trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dětem, které jsou oběťmi trestného činu týrání svěřené osoby, je často třeba poskytnout kvůli jejich vysoké zranitelnosti i nadstandartní péči, a proto peněžitá pomoc spočívá i v úhradě nákladů spojených s poskytnutím odborné psychoterapie a fyzioterapie či jiné odborné služby zaměřené na nápravu vzniklé nemajetkové újmy.

Dle názoru autorů komentáře lze vysledovat z ostatních ustanovení zákona i sekundární účel, kterým je reparace újmy, která byla oběti způsobena trestným činem, byť jen částečná.²²³ Je jím například § 33 zákona o obětech, který upravuje přechod v rozsahu poskytnuté peněžité pomoci nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy vůči pachateli na stát (na rozdíl od předchozí úpravy zákona o poskytnutí peněžité pomoci, kdy se poskytnutá peněžitá pomoc vracela), což také přispívá k lepšímu postavení oběti.²²⁴

Je však třeba mít na paměti, že reparace újmy peněžitou pomocí od státu je pouze subsidiární a že je třeba primárně využívat možnost odškodnění podle obecných právních předpisů, tedy újma by měla být hrazena především pachatelem (případně jinými subjekty jako pojišťovny apod.).²²⁵ Peněžitá pomoc se pak „*poskytne, pokud nemajetková újma, škoda na zdraví nebo škoda vzniklá v důsledku smrti způsobené trestným činem nebyla plně nahrazena.*“²²⁶ Toto ustanovení je také potřeba vykládat s v souladu se sekundárním účelem peněžité pomoci. Tento názor vyslovil i Městský soud v Praze ve svém rozsudku sp. zn. 5 A 15/2016.²²⁷

---

²²³ JELÍNEK, Jiří a kol. Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 142.

²²⁴ Tamtéž, s. 166.

²²⁵ Vyplývá to z dikce ustanovení § 25 odst. 2 zákona o obětech: „*Peněžitá pomoc se poskytne, pokud nemajetková újma, škoda na zdraví nebo škoda vzniklá v důsledku smrti způsobené trestným činem nebyla plně nahrazena.*“

²²⁶ § 25 odst. 2 zákona o obětech.

²²⁷ Rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 5 A 15/2016 ze dne 29. 8. 2017.

Aby byl splněn účel peněžité pomoci, měla by být poskytnuta co nejrychleji. Je poskytována na žádost, která musí být podána nejpozději do 2 let ode dne, kdy se oběť o újmě způsobené trestným činem dozvěděla, nejpozději však do 5 let od spáchání trestného činu.²²⁸

Výše peněžité pomoci je stanovena v § 28 zákona o obětech a poskytuje se buď v zákonem dané paušální částce, v některých případech i ve výši prokázané ztráty na výdělků a nákladů na léčení, kde zákon stanoví limit pro výši peněžité pomoci. Z hlediska zvlášť zranitelných obětí bych chtěla uvést, že oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dítěti, které se stalo obětí trestného činu týrání svěřené osoby, se poskytne peněžitá pomoc ve výši prokázaných nákladů, maximálně však 50 000 Kč na úhradu nákladů spojených s poskytnutím odborné služby (zejména psychoterapie a fyzioterapie).²²⁹

De lege ferenda pak lze ještě dle názoru Bohuslava zvážit výši poskytovaných peněžních částek a možnost vyplácení důchodů ve zvláštních odůvodněných případech.²³⁰ S tímto názorem se zcela ztotožňuji, jelikož pro státní rozpočet se jedná o marginální částky a obětem by to zajistilo vyšší úroveň ochrany.

---

²²⁸ § 30 odst. 2 zákona o obětech.

²²⁹ § 28 odst. 1 písm. d) zákona o obětech. Podmínkou je, že již nebyla poskytnuta peněžitá pomoc podle písmene a) nebo b), tedy pokud již čerpaly peněžitou pomoc z titulu ublížení na zdraví nebo způsobení těžké újmy na zdraví.

²³⁰ JELÍNEK, Jiří, GRIVNA, Tomáš a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 159.

Závěr

V předložené práci jsem se zabývala postavením a právy zvláště zranitelných obětí v průběhu trestního řízení. Jedná se o fenomén, který se v posledních desetiletích dostal do popředí zájmu odborné veřejnosti a je třeba, aby v mnohých ohledech byl i nadále tématem odborných debat. Neméně důležité je však, aby byla i mezi veřejností laickou prováděna osvěta a byly vysvětlovány jednotlivé aspekty ochrany práv obětí (nejen v rámci trestního řízení). Popularizace této problematiky by totiž mohla vést k vyvracení mylných představ (jaké jsem uvedla například v kapitole věnující se obětem trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti) a tím k lepšímu a citlivějšímu přístupu k obětem i ze strany široké veřejnosti.

Cílem práce bylo krátce představit historický vývoj a hlavně osvětlit současný legislativní stav této problematiky, upozornit na její nedostatky a případně i navrhnout způsoby, jakými by se daly odstranit. V tomto ohledu jsem dospěla k názoru, že přijetí zákona o obětech bylo velmi pozitivním počinem, a zejména vzhledem ke zvláště zranitelným obětem bych chtěla kvitovat i novelu zákona o obětech, která ještě více zlepšila jejich postavení a práva. Zákonodárce tím pokračoval v nastoleném trendu postupného posilování práv a postavení oběti (resp. poškozeného) a deklaroval svou vůli věnovat obětem i nadále dostatečnou pozornost, podporu a pomoc.²³¹

I přes nepochybně velký přínos zákona o obětech je třeba „neusnout na vavřínech“ a upozorňovat i na nedostatky a řadu problematických míst této legislativní úpravy. Negativní ohlasy zaznívají především ze strany státních zastupitelství.²³² Kritizují přijatý zákon především z důvodu, že jeho aplikace značně zformalizovala trestní řízení, a to se negativně promítlo do rychlosti řízení (problematické shledávají například ustanovení o možnosti si prostudovat spis na závěr vyšetřování při velkém množství poškozených). Basík dále spatřuje za

---

²³¹ GŘIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, s. 201.

²³² Soustava hodnotí zákon o obětech mimořádně negativně, spolky ho chválí - Česká justice. *Domovská stránka - Česká justice* [online]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2014/08/soustava-hodnoti-zakon-o-obetech-mimoradne-negativne-spolky-ho-chvali/> [zobrazeno 15. 11. 2017].

problematické oprávnění zvláště zranitelné oběti žádat o zabránění kontaktu s osobou, kterou označí za pachatele trestného činu.²³³ Právní úprava zde proti sobě staví právo zvláště zranitelné oběti na ochranu před sekundární viktimizací a právo obviněného na kontradiktorní projednání věci (jež v sobě i zahrnuje přímý výslech svědků). Proto zákonu o obětech lze dle jeho názoru vytknout, že povede k paušálnímu oslabení práva na obhajobu. Jako další problematické ustanovení shledává výslech zvláště zranitelných obětí k tomu vyškolenou osobou v případech banální kriminality (krádeže), kde obětí bude například dítě, jelikož to bude představovat další administrativní zátěž.²³⁴

Těmito výtkami je třeba se zabývat, avšak na druhou stranu se v mnohém ukazuje (jak jsem již naznačila v textu práce), že lepší přístup k obětem a přijímání opatření, která by bránila jejich sekundární viktimizaci, může napomoci i větší ochotě obětí trestné činy oznamovat (a tedy snižovat latenci kriminality) a účinněji s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat. Tím je přispíváno i k lepšímu naplnění primárního účelu trestního řízení, tedy dopadení a potrestání pachatele.

Nelze však všechna negativa svádět pouze na zákonodárce. Chyb se mohou dopouštět i orgány činné v trestním řízení a jiné subjekty participující na trestním řízení, či dostávající se do kontaktu s obětí. Někteří autoři hovoří o jejich liknavosti, či dokonce úplné ignoraci zákona²³⁵, jiní hovoří smířlivěji a mluví pouze o selhání jednotlivců a nikoli o chybách systémové povahy, které by vyřešila „větší specializace odborných pracovníků působících v oblasti policie, sociálních a zdravotních služeb a trestní justice v širším slova smyslu“.²³⁶ Právě zmíněné subjekty totiž mohou svým přístupem v rámci kontaktu s obětí její trauma výrazně ulehčit či naopak prohloubit. V tomto ohledu bych chtěla upozornit také na poskytování informací hlavně zvláště zranitelným obětem, kdy je třeba dbát správného rozsahu a formy poskytovaných informací a důslednosti

---

²³³ BASÍK, Michal. K dopadům nového zákona o obětech trestných činů, aneb abychom s vaničkou nevytlévali i dítě. *Státní zastupitelství*, 2013, č. 5, s. 32 - 36.

²³⁴ Tamtéž, s. 32 - 36.

²³⁵ Srov. KOZÁK, Vítězslav, JÍLOVEC, Michal. Nad praktickými nedostatky právní úpravy obětí trestných činů. In HOFERKOVÁ, Stanislava, RASZKOVÁ, Tereza (ed.). *III. Kriminologické dny. Sborník příspěvků z konference konané v Hradci Králové ve dnech 19. a 20. ledna 2015*. Hradec Králové: Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, 2015, s. 251.

²³⁶ GRŮVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, s. 201.

osob, které informace poskytují, aby jim oběť skutečně porozuměla. Především je třeba vyvarovat se čistého formalismu, kdy oběť pouze podepisuje předem připravené formuláře, aby bylo povinnosti učiněno za dost (jak jsem popsala výše v práci na případu podvedené seniorky, což zajisté není ojedinělý případ).

Problematika zvláště zranitelných obětí jistě i nadále bude předmětem mnoha diskuzí, ve kterých bude řešeno, zda není nutné v některých ohledech k přiznání jejich statutu a s tím spojených práv přistupovat restriktivněji. Na druhou stranu však doufám, že budou zaznívat i hlasy prosazující názory (a snad právě těch bude převaha), v jakých ohledech by bylo možné přístup ke zvláště zranitelným obětem ještě zlepšit (jak lépe a individuálněji posuzovat zranitelnost u jednotlivých osob, jak efektivně rozšířit penzum práv, která jim budou náležet etc.). Jak ukázala předložená práce, specifické pojetí postavení a práv zvláště zranitelných obětí trestných činů je potřebné a zároveň z hlediska aktuálně uznávaných principů trestního práva také nezbytné.

Použité zdroje

Odborné publikace

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014, 158 s.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, VITOUŠOVÁ Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, 191 s.

DANKOVÁ, Katarína, PELC, Vladimír. *Právní pomoc obětem trestných činů*. Praha: CSSP, 2014, 66 s.

GŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav, ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 536 s.

GŘIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 520 s.

HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1459 s.

HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI, 2008, 260 s.

HOFERKOVÁ, Stanislava, RASZKOVÁ, Tereza (ed.). *III. Kriminologické dny. Sborník příspěvků z konference konané v Hradci Králové ve dnech 19. a 20. ledna 2015*. Hradec Králové: Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, 2015, 465 s.

HOLCR, Květoň a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2009, 190 s.

HOLOMEK, Jaroslav. *Viktimológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 164 s.

HOŘÁK, Jaromír, VANDUCHOVÁ, Marie (ed.). *Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k sedmdesátým narozeninám*. Praha: C. H. Beck, 2011, 568 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, 976 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016, 848 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, 320 s.

JELÍNEK, Jiří (ed.). *Organizovaný zločin: (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty). Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právní dny, květen 2014, trestní sekce*. Praha: Leges, 2014, 152 s.

JELÍNEK, Jiří, GŘIVNA, Tomáš a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, 256 s.

JELÍNEK, Jiří GŘIVNA, Tomáš, HERCEG, Jiří, NAVRÁTILOVÁ, Jana, SÝKOROVÁ, Anna a kol. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2010, 368 s.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, 247 s.

KRUG, Etienne a kol.(ed.). *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization, 2002, Dostupné z: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42495/1/9241545615_eng.pdf [zobrazeno 5. 11. 2017]

KUCHTA, Josef; HRUŠÁKOVÁ, Milana; VALDHANS, Jiří. *Dny práva 2013 - sborník příspěvků*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 279 s.

MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, 864 s.

RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František, ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, 759 s.

STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014, 264 s.

STŘÍLKOVÁ Patricie, FRYŠTÁK Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, 91 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. §1-156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1898 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1451-3586 s.

ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, 186 s.

VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 488 s.

VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada, 2016, 168 s.

Odborné články

BASÍK, Michal. K dopadům nového zákona o obětech trestných činů, aneb abychom s vaničkou nevytlévali i dítě. *Státní zastupitelství*, č. 5/2013.

- ČIHÁKOVÁ, Lenka. Oběť trestného činu teroristického útoku z pohledu viktimologie. *Trestněprávní revue*, č. 11 – 12/2014.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Jak posuzovat zranitelnost oběti. *Právo a rodina*, č. 6/2013.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Sekundární viktimizace u obětí znásilnění. *Zpravodaj BKB*, č.1/2017.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Seniori jako oběti trestných činů. *Policista*, č. 6/2007.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Zvláštnosti viktimizace u trestných činů z nenávisti. *Zpravodaj BKB*, 2008, č. 4, s. 5.
- GŘIVNA, Tomáš. Účinky europeizace na postavení oběti a poškozeného v trestním řízení i mimo něj. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, č.2/2008.
- GŘIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*, č. 4/2014.
- GŘIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*, č. 9/2017.
- HULMÁKOVÁ, Jana, VÁLKOVÁ, Helena. Trestněprávní ochrana dětí podle nového trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, č.10/2010.
- JELÍNEK, Jiří. K odškodňování obětí trestné činnosti - vybrané problémy. *Kriminalistika*, č.4/1998.
- JELÍNEK, Jiří. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku - poznámky k orientačnímu studiu. *Bulletin advokacie*, č. 3/2017.
- JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, č.5/2013.
- JELÍNEK, Jiří, PELC, Vladimír. Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*, č.11/2015.
- JÍLOVEC, Michal, KOZÁK, Vítězslav. Nad plánovanou novelou zákona o obětech trestných činů. *Časopis pro právní vědu a praxi*, č. 1/2016.
- MAŘÁDEK, David. Novela zákona o obětech. *Zpravodaj BKB*, č. 2/2017.
- MÜLLER, Jan. O aplikaci zákona o obětech trestných činů: co přináší praxe, 2. část. *Právo a rodina*, č.9/2016.
- MÜLLER, Jan. O aplikaci zákona o obětech trestných činů: co přináší praxe, 3. část. *Právo a rodina*, č. 10/2016.

NOVOSAD, Libor. Formy a zdroje násilí páchaného na lidech s postižením. *Speciální pedagogika*, č. 3/2001.

PROCHÁZKOVÁ, Jana. Oběť znásilnění potřebuje především přijetí. *Zpravodaj BKB*, č.1/2017.

SLOBODNÍK, Josef. Násilí proti zdravotně postiženým. *Zpravodaj BKB*, č.4/2000.

VENGLÁŘOVÁ, Martina. Senioři. *Policista*, č. 6/2007.

VITOUŠOVÁ, Petra. Deset let institutu „vykázání“ v České republice. *Zpravodaj BKB*, č. 1/2017.

WEISS, Petr. Sexuální násilí je nedílnou součástí lidské historie. *Zpravodaj BKB*, č.3/2015.

ŽABKOVÁ, Lucie. Dítě jako zvlášť zranitelná oběť. *Zpravodaj BKB*, č.2/2015.

Právní předpisy

Listina základních práv a svobod (publikováno jako zákon č. 2/1993 Sb.).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV.

Úmluva o právech dítěte z roku 1989 (Sdělení č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte).

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky.

Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů.

Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

Zákon č. 56/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění zákona č. 77/2015 Sb., a další související zákony.

Důvodové zprávy

Důvodová zpráva k zákonu č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů.

Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Důvodová zpráva k zákonu č. 56/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění zákona č. 77/2015 Sb., a další související zákony.

Soudní judikatura

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 517/99 ze dne 1. 3. 2000.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 3626/13 ze dne 16. 12. 2015.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 3436/14, ze dne 19. 1. 2016.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 2916/15 ze dne 28. 2. 2017.

Rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 5 A 15/2016 ze dne 29. 8. 2017.

Usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1875/16 ze dne 19. 12. 2016.

Elektronické zdroje

Komentář: K navrhovanému rozšíření ochrany obětí trestných činů v rámci EU. *Právní prostor* [online]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/k-komentar-k-navrhovanemu-rozsireni-ochrany-obeti-trestnych-cinu-v-ramci-eu> [zobrazeno 29. 3. 2017].

Obchod s lidmi - Pomoc obětem - Ministerstvo vnitra České republiky. *Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx> [zobrazeno 3. 4. 2017].

Ochrana práv dětí v trestním řízení. *Časopis ZSF JU* [online]. Dostupné z: <http://casopis-zsfju.zsf.jcu.cz/prevence-urazu-otrav-a-nasili/administrace/clankyfile/20120505111225458446.pdf> [zobrazeno 13. 11. 2017].

Novela zákona o obětech trestných činů. *Zprávy Alfa9 - zpravodajství o legislativě a ekonomii* [online]. Dostupné z: <http://zpravy.alfa9.cz/absolutenm/templates/zprava.aspx?a=47263> [zobrazeno 6. 11. 2017].

Senioři v roli oběti a svědka trestného činu. *Úvod | Bezpečnostní sbory* [online]. Dostupné z: http://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/2-2013/seniori_v_rol_i_obeti.pdf [zobrazeno 25. 10. 2017].

Soustava hodnotí zákon o obětech mimořádně negativně, spolky ho chválí - Česká justice. *Domovská stránka - Česká justice* [online]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2014/08/soustava-hodnoti-zakon-o-obetech-mimoradne-negativne-spolky-ho-chvali/> [zobrazeno 15. 11. 2017].

Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/13/97/00139719.pdf> [zobrazeno 13. 11. 2017].

Věkové složení obyvatelstva - 2016 | ČSÚ. *Český statistický úřad | ČSÚ* [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2016> [zobrazeno 25. 10. 2017].

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá zvláště zranitelnými oběťmi trestných činů a jejich ochranou především v rámci trestního řízení. Otázka ochrany obětí je jedním z rozvíjejících se trendů v oblasti trestního práva, a jelikož jde o problematiku, která byla právním řádem upravena relativně nedávno, je zde prostor pro její zhodnocení a případně i rozbor problematických míst této právní úpravy.

Cílem práce je objasnit současnou právní úpravu postavení a ochrany zvláště zranitelných obětí trestných činů, kterou přinesl zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Práce se skládá z pěti kapitol, které se dále dělí na podkapitoly, a k jejímu vypracování byly použity především právní předpisy, důvodové zprávy a komentáře k nim, odborná právnická literatura a časopisecké články.

První kapitola se zabývá historickým vývojem, který vedl k současné legislativní úpravě ochrany obětí trestných činů, a to jak v českém právním řádu, tak na mezinárodní úrovni.

Ve druhé kapitole jsou definovány jednotlivé pojmy důležité pro tuto práci (oběť a zvláště zranitelná oběť) z hlediska současné právní úpravy. Také je zde v krátkosti představen pojem trestní řízení a jeho specifika vzhledem k postavení oběti trestného činu.

Viktimologie, jako vědní obor zabývající se oběťmi trestných činů, je představena v kapitole čtvrté. Je v ní vymezen pojem oběti trestného činu z pohledu viktimologie. Dále je zde objasněn proces viktimizace oběti (a to jak primární, tak sekundární) a pojem vulnerabilita neboli zranitelnost oběti.

Kapitola čtvrtá je zaměřena na jednotlivé skupiny zvláště zranitelných obětí trestných činů. U každé z nich jsou popsány důvody její zranitelnosti, oběťmi jakých trestných činů se typicky stávají či specifika pro daný druh kriminality. Jsou zde rozvedeny jednotlivé aspekty viktimizace typické pro danou skupinu zvláště zranitelných obětí a uvedeny důvody, proč je nutné k nim přistupovat obzvláště citlivě a ohleduplně.

Poslední pátá kapitola se věnuje právům, která mají oběti trestných činů. Jsou zde popisována jak práva, která náleží všem obětem trestných činů, tak práva, která náleží pouze zvláště zranitelným obětem (především aspekty těchto ustanovení jsou zde rozebrány důkladněji). Reflektován je zejména současný legislativní stav daný zákonem o obětech (i dělení této kapitoly na podkapitoly kopíruje dělení hlavy II zákona o obětech), avšak nachází se zde i některé návrhy de lege ferenda.

Abstract

This diploma thesis deals with the particularly vulnerable victims of crime and their protection within criminal proceedings. The situation of victim protection is one of the emerging trends in the area of criminal law and because it is a topic that has just recently been addressed by the legal order, there is a room for its assessment and an analysis of problematic areas of concerning legislation.

The aim of this thesis is to clarify current legislation regarding the legal position and protection of particularly vulnerable victims of crime that is set out in Act no. 45/2013 Coll., on Victims of Crime. The text is divided into five chapters that are further divided into sub-chapters and the research was done mainly through legislation, explanatory memorandums and concerning comments, specific legal literature and legal journal articles.

The first chapter is concerning the historical development, leading to the current legislation regarding the protection of victims of crime within the Czech legal order as well as the international legal order.

The second chapter defines important terms for this thesis (victim and particularly vulnerable victim) as stated in the current legislation.

It also shortly describes the term criminal proceedings and its specifications in the context of the legal position of the victim of a crime.

Victimology is a science that studies the victims of crime and is introduced in chapter number four. It looks at the terminology of the victims of crime from the victimology point of view. Next, it clarifies the process of victimization (primary as well as secondary) and the term vulnerability of a victim.

Chapter number four is focusing on different groups of particularly vulnerable victims of crime. Each one is characterized by the reasons for vulnerability, victims of what crime are they usually a subject to and other specifics for the given type of crime. It describes the aspects of victimization typical for each group of particularly vulnerable victims and reasons, why is it important to address them in an extra sensitive and respectful manner.

The last – fifth – chapter deals with the rights given to the victims of crime. It describes the rights that belong to all victims of crime but also rights that are given only to the particularly vulnerable victims of crime (mainly the aspects of the latter are described in more detail). It reflects the current legislation as set out in the Act on Victims of Crime (the structure of this chapter copies the structure of Section II of the Act on Victims of Crime), however it also provides suggestions *de lege ferenda*.

Název práce v anglickém jazyce

Particularly vulnerable victims and their protection in criminal proceedings

Klíčová slova

Zvlášť zranitelné oběti trestných činů, práva obětí, viktimologie

Key words

Particularly vulnerable victims, victim's rights, victimology